

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

C-uppsats

Att göra en livsstilsförändring

- *Från kriminell till icke kriminell*

*Författare: Anna Bjursell &
Caroline Blixte
Handledare: Melker Labory
Examinator: Ulf Drugge
Termin: VT13
Ämne: Socialt arbete
Nivå: Grundnivå
Kurskod: 2SA 47E*

Linnéuniversitetet

Institute of social work

Education: Social work study programme, 210 credits

Author: Anna Bjursell och Caroline Blixte

Title: To go through a lifestyle change – from criminal to non-criminal [Att göra en livsstilsförändring – från kriminell till icke kriminell]

Supervisor: Melker Labory

Keywords: Criminal, Career, life course, motivation [kriminalitet, karriär, livslopp, motivation]

Abstract

The aim of this study was to investigate factors that ex-criminals believe have been of importance to them when they decided to leave a lifestyle of criminality behind. The study was based on eight semi-structured interviews with informants who had committed various forms of crime. Common to all informants is that they are now members in the Swedish association KRIS (In English: CRIS, Criminals Return Into Society), living a life without crime. The stories of the informants have been analyzed on the theoretical basis of social ties, the exit process, role loss, motivation and the life course perspective. Our study showed that the informants have been affected and motivated by various life events that could be identified and pin-pointed during the interviews. Specifically, it could be events directly related to their destructive lifestyle, such as serious threats, violence or the risk of getting kicked out from home and repelled from family. Furthermore, it could also be the opposite, such as a positive event in having a baby and becoming a parent. When analyzing the collected material, the road from being criminal to non-criminal showed to be long and difficult. The old lifestyle is often strongly entrenched in the mind and it takes a lot of effort (i.e. motivation), both in leaving the old habits but also in finding a new way of living. Previous research suggests that people making a lifestyle change, of any kind, generally go through similar patterns. This is supported by our study, through the interviews we saw that informants followed a common pattern in *how* the lifestyle change progressed, regardless of their history and reasons of making a change towards a better life.

Tack

Vi vill tacka våra informanter på KRIS som tagit sig tid och berättat om hur deras livsstilsförändring har sett ut. Utan våra informanter hade den här uppsatsen inte varit möjlig att genomföra. Vi vill även tacka vår handledare Melker Labory som genom dialoger i form av feedback och diskussion hjälpt oss att utforma uppsatsen.

Juni 2013

Anna Bjursell & Caroline Blixte

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Problemformulering	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
1.3 Begreppsförklaring – användning av begreppet kriminell	2
2 Tidigare forskning	4
2.1 Övervägandet - att göra en livsstilsförändring eller inte	4
2.2 Betydelsen av sociala band eller andra stödjande relationer vid utträdesprocessen	5
2.3 Att upphöra med brottslighet	6
2.4 Svårigheter efter en livsstilsförändring	8
3 Teori	10
3.1 Livsloppsperspektivet	10
3.2 Teorin om sociala band	11
3.3 Exit-processen	13
3.4 Rollförlust	16
3.5 Sammanfattning	16
4 Metod och metodologiska överväganden	18
4.1 Val av forskningsansats	18
4.2 Intervjuform	18
4.3 Urvalsprocess	19
4.4 Genomförandet av intervjuerna	20
4.5 Bearbetning och analys av empirin	21
4.6 Sökning efter vetenskapliga artiklar med mera	21
4.7 Undersökningens kvalitet	22
4.8 Etiska överväganden	23
4.9 Arbetsfördelning	24
5 Resultat och analys	25
5.1 Anledningar till att vilja sluta med kriminalitet	25
5.2 Sammanfattning	29
5.3 Processen ut ur kriminalitet	30
5.3.1 En lång process	30
5.3.2 Att kapa banden med de som är kvar i kriminalitet	33
5.3.3 Att ha en ingrodd roll	34
5.3.4 Den ekonomiska situationen	36
5.3.5 Stöd som varit viktigt för våra informanter i deras livsstilsförändring	37
5.3.6 Avslutningsvis	39
6 Slutsatser och slutdiskussion	40
Referenser	45
Bilaga B, Informationsblad till informanter	I
Bilaga C, Intervjuguide	II
Bilaga D, Samtycke	V

1 Inledning

Att människor gör olika former av förändringar i livet är inget okänt för oss. Vi, och säkert fler med oss, har genomgått olika förändringar. Det kan handla om att sluta röka, börja motionera, skilsmässa, förlust av en närstående, och så vidare. En livsstilsförändring innebär att personen i många avseenden får ändra på ett invariant beteendemönster. En förändring i livet kan göras frivilligt, det vill säga att det är ett beslut som du själv fattar, men det kan även vara tvingande. En tvingande livsstilsförändring kan exempelvis uppstå då någon går från att vara gift till att mista sin maka eller make. Det är något som resulterar i att personens liv förändras på ett ofrivilligt sätt och att personen måste ändra många invanda mönster.

I denna studie undersöks en form av livsstilsförändring, nämligen att personer gått från att vara kriminella till att idag leva ett liv utan kriminalitet. Studien bygger på berättelser av åtta medlemmar i KRIS (kriminellas revansch i samhället), om hur deras livsstilsförändring har sett ut.

1.1 Problemformulering

Tidigare forskning som finns inom området behandlar framförallt återfall och inkörningsporten till kriminalitet. I brottsförebyggande rådet (2012) beskrivs att det i Sverige är ca 60 % av dem som begått narkotikabrott som återfaller i kriminalitet inom tre år efter att de avtjänat sitt straff. Narkotikabrott har störst återfallsfrekvens och därefter kommer tillgreppsbrott där 45 % återfaller (Ring & Westfelt 2012, s. 32). Det finns *dock* de som lyckas att ta sig ut ur kriminalitet. Det är inte vanligt att det talas om dessa människor och hur de gör för att undvika återfall, vilket vi ser som problematiskt. De personer som väljer att göra en livsstilsförändring går igenom en förändringsprocess som många gånger kan vara svår. En del av dem som har begått brott har haft det som försörjning, andra kan ha levt i ett umgänge där de tillsammans begått brottsliga handlingar. Arbetet med att göra en livsstilsförändring kan vara mycket svårt, oavsett vilken förändring som ska genomföras. Många av livsstilsförändringarna genomförs inte, det kan bero på många orsaker.

För före detta kriminella kan en livsstilsförändring handla om att bryta mönster och skapa sig nya alternativ till det som har varit en huvudsaklig del tidigare i livet. Det är

hur personer lyckas lämna kriminaliteten och göra en livsstilsförändring som fokus ligger på i den här uppsatsen. Studien ska förhoppningsvis ge ökad kunskap om faktorer som gör att människor hittar motivation och förändrar sin livsstil. Det är många som återfaller så vad har de som lyckas gemensamt, vad är deras framgångsfaktorer?

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet är att studera vilka faktorer som före detta kriminella anser har haft betydelse för dem när de valt att lämna kriminaliteten. Undersökningen utgår från följande frågeställningar:

- Vad kan motivera till att sluta begå brottsliga handlingar, det vill säga hur beskriver våra informanter sin vilja och motivation till den förändring de genomfört?
- Hur kan vägen ut ur kriminalitet se ut, det vill säga hur beskriver våra informanter sin väg ut ur kriminalitet?

1.3 Begreppsförklaring – användning av begreppet kriminell

Kriminell är ett brett begrepp. I Svenska Akademiens ordbok definieras begreppet kriminell som någon ”som gjort sig skyldig till 1. har (patologisk) benägenhet att begå brott (i sht grövre) brott (hemfallande under strafflagen)”. Det innebär att alla som någon gång begår en brottslig handling kan kallas kriminella. Det har varit delade meningar om begreppet kriminell eller brottsligt dömd ska användas i studien. Då vi var inriktade på att använda brottsligt dömd ställde vi oss sedan frågan, brottsligt dömd för vad? Det kan innebära många olika saker. Människor kan exempelvis vara brottsligt dömda för vårdslöshet i trafik. Då urvalet av informanter blev medlemmar i KRIS valde vi ändå begreppet kriminell. KRIS, kriminellas revansch i samhället, benämner sig själva som före detta kriminella. Vi vill dock tydligt betona att det inte behöver betyda att allt personen gör är kriminellt, utan det kan vara vissa handlingar som är kriminella, exempelvis stjäla eller missbruka narkotika. Vissa formar hela sitt liv utifrån kriminalitet medan andra bara har det som bisyssla. I denna uppsats används alltså

begreppet kriminell med fokus på personer som begått kriminella handlingar drivna av missbruk i form av droger och alkohol.

2 Tidigare forskning

Forskning om vägen ut ur kriminalitet är begränsad. Vi kommer i det här kapitlet därför ta hjälp av och även beskriva forskning om andra livsstilsförändringar. Vi ser att det finns ett gemensamt mönster oavsett vilken livsstilsförändring det gäller, att det finns likheter hos personer som gör livsstilsförändringar, vare sig det handlar om att lämna ett liv i kriminalitet, ett arbete eller en församling som en person fått stark samhörighet till.

Kapitlet inleds med en redogörelse för den forskning som finns om *överbägandet - att göra en livsstilsförändring eller inte*. Därefter beskrivs *betydelsen av sociala band eller andra stödjande relationer vid utträdesprocessen*. Därefter kommer tidigare forskning kring *att upphöra med brottslighet* beskrivas, det vill säga vad det finns för förklaringar till upphörandet av kriminalitet. Avslutningsvis kommer forskning kring *svårigheter* som kan uppstå *efter en livsstilsförändring* att belysas.

2.1 Överbägandet - att göra en livsstilsförändring eller inte

Dobronravoff Liedgren (2009) skriver om de svårigheter som kan uppstå för personer som funderar på att lämna en religiös organisation som Jehovas vittne. Personer kan av olika orsaker vilja lämna organisationen, antingen på grund av att de krav som organisationen ställer upplevs svåra att nå upp till eller känner personen att hans eller hennes värderingar inte stämmer överrens med det som Jehovas står för. Dobronravoff Liedgren (2009) kommer i sin studie fram till att insikten om att vilja lämna organisationen kan komma fort men att beslutet kan ta tid. Ett beslut om att lämna kan ha många effekter och därför är det viktigt att personen tar den tid som behövs för att tänka igenom beslutet. Det liv som en person har haft inom organisationen har skapat relationer och sociala band till andra människor. Personen kommer genom att lämna organisationen tappa kontakten med dem som fortfarande är kvar där. Författaren menar att det är en lång process att göra en livsstilsförändring, mycket tid går till att tänka på vilka för- och nackdelar som finns med förändringen. Även om beslutet om att lämna är gjort så är det bara en början på en lång process (Dobronravoff Liedgren 2009, s. 390-412).

2.2 Betydelsen av sociala band eller andra stödjande relationer vid utträdesprocessen

Att hitta motivation till att göra en livsstilsförändring kan påverkas av hur en persons sociala band ser ut. Om han eller hon, som ska göra förändringen, får stöd ifrån sina nära vänner och framför allt sin familj. Naser och La Vigne (2006) skriver att familjen är av mycket stor betydelse under tiden som en person sitter av sitt straff i fängelset. Familjen är en viktig del för att den intagna ska kunna bearbeta och förbereda sig inför frigivningen. Författarna skriver att det vid frigivningen finns en tillit hos personer som sitter av sitt straff, att deras familjer ska finnas där med olika former av stöd. Stödet kan vara ekonomiskt och känslomässigt. Familjen kan vara en viktig faktor till att inte återfalla, tack vare det stöd som ofta finns där, både ekonomiskt och känslomässigt. Dock kan familjen orsaka stress av olika orsaker och att det då finns en risk att återfall sker (Naser & La Vigne 2006, s. 93-106).

Familjen har alltså varierande betydelse för personer som begår brott. Andra som skriver om liknande sociala bands betydelse är Schellen, Apel och Nieuwbeerta (2012). De nämner i sin studie äktenskapets påverkan till att kriminalitet sker och att det kan vara en anledning till att sluta. Även här finns en tvetydighet, att äktenskapet kan men inte nödvändigtvis behöver vara en anledning till att brott begås eller avslutas. Författarna visar dock i sin studie på att ett äktenskap *kan* leda till att en person slutar med sin kriminalitet. Schellen, Apel och Nieuwbeerta (2012) menar genom sin studie att brott bland män minskar om mannen har eller ingår ett äktenskap med en person som *inte* begår brott eller håller på med något som anses vara kriminellt. Författarna menar även att kvinnor som gifter sig löper mindre risk att begå brott än de som gifter sig med en dömd make eller inte gifter sig alls (Schellen, Apel & Nieuwbeerta 2012, s. 701, 714). Då en person som begått kriminella handlingar ingår i ett äktenskap kan de sociala banden som kommer till följd av äktenskapet leda till att personen upphör med sin kriminalitet. Författarna menar att personen får fler och starkare sociala band till samhället genom ett äktenskap (Schellen, Apel & Nieuwbeerta 2012, s. 704).

I Hedin & Månssons studie (1998) kan vi läsa om vilka stödjande relationer kvinnorna har haft som gjort uppbrott ur prostitution. Resultatet av studien visar på att vissa kvinnor har haft ett stort stöd medan andra inte alls har haft det i samma utsträckning. Författarna skriver om olika faktorer som kan ha påverkat det stöd kvinnorna fått i

uppbrottet. Många av kvinnorna har haft relationsproblem under uppväxten, vilket kan ha bidragit till att dessa kvinnor inte fått den hjälp och det stöd de velat från dessa personer. Studien visar dock på att de flesta kvinnor beskriver någon nära anhörig som den viktigast stödjande relationen för att de har kunnat genomföra upphörandet. De kvinnor som inte beskriver någon nära anhörig som den viktigaste stödjande relationen menar istället att deras mest betydelsefulla stöd kommit från en partner eller vän. Studien visar på att det ibland uppstått situationer där stöd från anhöriga, partners eller vänner inte varit tillräckligt, även om de stödjande relationerna från dessa personer varit till stor hjälp. I sådana situationer har kvinnorna varit tvungna att komplettera de stödjande relationerna med professionell hjälp (Hedin & Månsson, 1998 s. 268-270).

2.3 Att upphöra med brottslighet

Det finns olika förklaringar till att en individ väljer att upphöra från sin tidigare roll och göra en livsstilsförändring. Det finns forskning som beskriver att det finns olika sociala band eller andra stödjande relationer som kan vara av betydelse i utträdesprocessen. För en person som gör en livsstilsförändring genom att gå från att vara kriminell till icke kriminell finns det olika förklaringar till hur upphörandet av kriminalitet har sett ut. Det finns mycket som kan vara av betydelse för en person för att ta steget och göra en livsstilsförändring, exempelvis familjen, att personen uppnår mognad och tröttnar, skaffar arbete eller träffar en partner och bildar familj. Kriminalvårdens arbete och insatser kan även det utgöra en orsaksfaktor till att en person väljer att upphöra med kriminalitet och byta roll. Effekten av att avtjäna straff på ett häkte, fängelse eller genom frivård kan ha olika påverkan på personen som ska avtjäna sitt straff. I avhandlingen *Fånge i marginalen – uppväxtvillkor, levnadsförhållanden och återfall i brott bland fångar* kan vi läsa om fängelsestraffets betydelse för klienterna. Nilsson (2002) menar att fängelsestraffet kan göra att klienterna minskar risken till ett utanförskap och lättare kommer in i ett ”lagligt beteende” (Nilsson 2002, s. 131).

Forskning om brottslighetens upphörande har varit begränsad och det finns därmed inte så många studier gjorda på området. Det finns dock vissa förklaringar till upphörandet av kriminalitet, däribland ”Maturing out”- idén, som är det som används mest av kriminologer för att förklara brottslighetens upphörande. ”Maturing out” idén menar att de kriminella till slut uppnår mognad och tröttnar på sin kriminella livsstil, på grund av ständig oro och spänning (Chylicki 1992, s. 24).

De flesta blev trötta på den spänning och oro som det kriminella livet innebar. De var rädda att åka fast igen, de var rädda för ett nytt fängelsestraff. Det de tog med en klackspark som unga, det kunde de inte när de har nått medelåldern.

(Chylicki 1992, s. 25)

Andra faktorer som kan vara en förklaring till att en person upphör med brott kan ha och göra med hur individens sociala situation ser ut, det vill säga hur individens relationer ser ut till den icke kriminella världen. Det finns tidigare forskning där slutsatser dragits att det är större chans att upphöra med kriminalitet om individen har relationer till den icke kriminella världen. Chylicki (1992) skriver även om externa händelser som kan vara av betydelse för att upphöra med kriminalitet. Dessa externa händelser gör att individen omvärderar sin kriminella karriär och upphör med brott, exempel på sådana omständigheter kan vara att individen förlorar en kamrat eller inleder äktenskap med någon från den icke kriminella världen. Ytterligare faktorer som kan vara betydelsefulla är om exempelvis individen får ett arbete med fast inkomst eller bildar familj (Chylicki 1992, s. 27-29). Till en början ska hon eller han bli motiverad till att sluta och sedan berätta för sin omgivning att hon eller han tänker upphöra med kriminalitet. Därefter börjar personen söka sig efter ett socialt nätverk där kriminalitet inte förekommer (Chylicki 1992, s. 31).

Sanders (2007) liksom Hedin & Månsson (1998) har forskat kring kvinnor som lämnat sin roll som prostituerad. Sanders (2007) vill i sin studie undersöka vad som varit avgörande för dessa kvinnor för att ta steget ut ur prostitution. Sanders (2007) forskning visar på att en plötslig livshändelse som graviditet kan vara en motivationsfaktor till att göra en livsstilsförändring. Författaren menar även att det kan ske genom en gradvis planering, där kvinnorna under en längre tid funderat på att bryta sitt invanda mönster och hitta andra lösningar till att försörja sig. En annan anledning kan vara att kvinnorna kommer till insikt att deras situation är ohållbar, att de ser prostitution som en börda. Att lämna sin roll som prostituerad kan vara svårt och återfall är många gånger vanligt då det är ett sätt att få ihop pengar för kvinnorna om de inte har någon annan inkomstkälla (Sanders 2007, s. 74-95).

2.4 Svårigheter efter en livsstilsförändring

Holzer m.fl. (2003) menar att personer som tidigare begått någon form av brott kan mötas av svårigheter på arbetsmarknaden. De menar att det i vissa fall kan vara deras förflutna som ligger till grund för att de inte får tillträde på arbetsmarknaden, det vill säga att arbetsgivare undviker att anställa folk med kriminellt förflutet. Förklaringen till deras svårigheter på arbetsmarknaden behöver dock inte bara ligga hos arbetsgivarnas attityder om före detta kriminella. Det kan handla om att dessa personer inte har de förutsättningar som krävs för arbetet, exempelvis kan de ha bristande kunskaper, hälsoproblem och sakna arbetslivserfarenhet (Holzer m.fl. 2003, s. 1-23). Även Dobronravoff Liedgren (2009) menar att vissa personer hamnar i situationer där de får svårigheter att finna arbete då personen under sin tid som medlem inte behövt någon utbildning och där av sin nuvarande svårighet på arbetsmarknaden (Dobronravoff Liedgren 2009, s. 390-412). Nilsson (2002) skriver även han om arbetets betydelse och menar att om en person har svårigheter med arbete, boende och sina sociala relationer kan det öka risken till att just den här personen kommer att begå brott. Att det finns ett samband mellan hur livssituationen ser ut och att brott begås (Nilsson 2002, s. 131).

Ebaugh (1988) beskriver andra svårigheter som kan uppstå hos en person efter ett uppbrott. En svårighet kan vara *att presentera sig efter ett uppbrott*. Ebaugh (1988) menar att det är viktigt att personen på olika sätt visar att hon eller han har förändrats och gjort ett rollbyte. Det kan göras genom att exempelvis ändra klädstil och på så sätt lättare komma in i den nya rollen. Det kan dock innebära problem och svårigheter på så sätt att individen inte känner till den nya rollen och därför inte vet vad som gäller för att passa in (Ebaugh 1988, s. 150-155). Enligt Ebaugh (1988) är det viktigt *att få bekräftelse, gillande och stöd från viktiga närstående personer i omgivningen*. Det är viktigt att personen själv *vill* få stöd från sin omgivning, det vill säga stöd från anhöriga, barn och livspartners. Författaren beskriver att det är lättare att få omgivningens stöd om personen gått från en normbrytande roll till en socialt accepterat roll, än tvärt om (Ebaugh 1988, s. 155-163). Ebaugh (1988) skriver vidare om svårigheten *att byta vänskapsrelationer*. Hon menar att vänskapsrelationer ofta är kopplade till en viss miljö och att relationen som finns förändras om någon gör ett uppbrott. Det är viktigt att personen som gör ett uppbrott finner nya vänskapsrelationer under och efter uppbrottet, vilket kan komma att ske under lång tid (Ebaugh 1988, s. 168-169). Ebaugh (1988) menar *att förhålla sig till sin gamla miljö* kan vara ytterligare en svårighet med att byta

roll. Det är för en person som missbrukat viktigt att bryta med sin tidigare roll, eftersom det där finns personer som är kvar i missbruk, vilket kan öka risken för återfall. Att förhålla sig till sin gamla miljö kan se olika ut, beroende på vilken typ av rollbyte det gäller och hur viktigt det är att ta avstånd från sin tidigare roll (Ebaugh 1988, s. 169-173). Ytterligare en svårighet som författaren tar upp är *att hantera resterna av den tidigare identiteten*. Enligt Ebaugh (1988) kan vissa händelser som tillhör den gamla rollen bidra till en längtan tillbaka, därför är det viktigt att dessa rester bearbetas, för att personen inte ska falla tillbaka till den roll hon eller han hade innan upprottet (Ebaugh 1988, s. 173-180).

Då en person tillsammans med andra begått kriminella handlingar och personen beslutar sig för att lämna gänget kan det innebära att personen får problem genom att gänget betar sig hotfullt. Pyrooz och Decker (2011) visar i sin undersökning att de personer som lämnat ett gäng där våld ofta förekom råkade vanligtvis ut för våld då personen av olika skäl valde att lämna gänget. Författarna beskriver liksom Chylicki (1992) och Sanders (2007) om att det är vanligt att personen tröttnar på sin livsstil och därför väljer att lämna kriminaliteten. Pyrooz och Decker (2011) skriver mer specifikt om att lämna kriminella gäng. Deras undersökning visar att personer väljer att lämna kriminella gäng dels på grund av att de tröttnar men även för att undvika de problem som kommer i och med medlemskapet i gänget (Pyrooz & Decker 2011, s. 417, 422).

I det här kapitlet har tidigare forskning beskrivits som visar vad som kan motivera en person till att göra en livsstilsförändring och vilka personer som kan vara viktiga och upplevas som ett stöd då en person väljer att ändra sin livssituation. Tidigare forskning beskriver att en livsstilsförändring kan göras av olika anledningar. Oavsett vilken förändring en person genomför är förloppet relativt lika för alla som gör en förändring, menar vi. Samtliga delar som belysts i tidigare forskning handlar om hur det är att bryta med en livsstil för att istället inta en annan.

3 Teori

I det här kapitlet behandlas teorin om sociala band, exit-processen, motivationsteorier samt begreppet rollförlust. Inledningsvis beskrivs även livsloppsperspektivet, vilket är det perspektiv vi i studien har utgått ifrån.

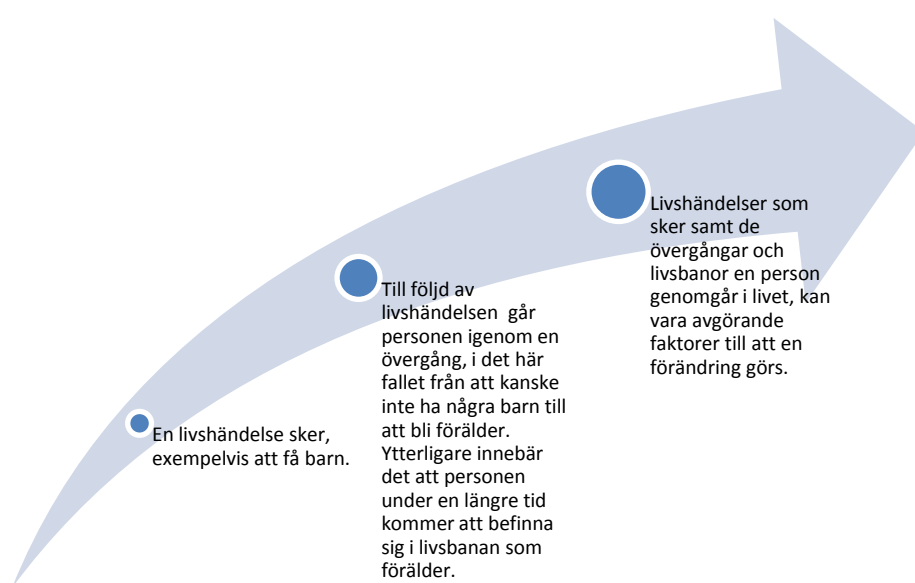
3.1 Livsloppsperspektivet

Hutchinson (2011) beskriver livsloppsperspektivet. Med livsloppsperspektivet som ram undersöker vi faktorer som kan påverka människans beteende vid en viss tidsperiod. Vi tolkar det som att det här är ett generellt perspektiv som går att applicera på olika livsstilsförändringar. Anledningen till att använda ett generellt perspektiv i studien är att alla följer ungefär samma mönster, oavsett vilken förändring det handlar om, en slutsats vi drar av tidigare forskning. Genom att välja det här perspektivet vill vi styrka att det finns ett gemensamt mönster och vi menar att det är användbart då studien handlar om de som gör en livsstilsförändring genom att lämna kriminaliteten och bli icke kriminell.

Hutchinson (2011) skriver att ålder, relationer, sociala förändringar och livsövergångar kan vara några av de faktorer som påverkar en människas beteende. Psykologiska, biologiska, kultur, familjen, den sociala omgivningen, grupper, organisationer och struktur är några av de faktorer som påverkar våra livslopp, något som beskrivs i boken *Dimensions of human behavior* (Hutchinson 2011, s. 8-38).

Livsloppsperspektivet baserar sig på ett flertal begrepp. Perspektivet och dess innehållande begrepp beskrivs då vi anser att det är relevanta för uppsatsen för att kunna analysera och förstå sambandet mellan en människas omgivning och hans eller hennes handling. Genom att använda det här perspektivet vill vi se om informanterna har genomgått olika former av övergångar, livshändelser och livsbanor i livet, om det finns ett samband mellan dessa händelser och deras val att lämna kriminalitet och missbruk. Människor går igenom många *övergångar* under livet. Flera av dessa övergångar har med familjen att göra, exempelvis att gifta sig, skilja sig, skaffa barn, någon avlider och så vidare. Andra övergångar utöver familjen är puberteten, börja skolan eller byta arbete, sammanfattningsvis en förändring som påverkar den roll du har (Hutchinson 2011, s. 14-15). *Livshändelser* kan påverka hur vårt livslopp formas, det är händelser som ger en långvarig effekt. Exempel på sådana händelser kan vara graviditet, giftmål, någon närstående avlider, skilsmässa eller att en persons barn flyttar hemifrån

(Hutchinson 2011, s. 15-16). *Livsbanor* är ytterligare ett viktigt begrepp i livsloppsperspektivet. En persons livsbana är perioder som överlappar varandra, en period som sker över en längre tid i en människas liv och innehåller ett flertal livshändelser. Livsbanan varierar beroende på vilka kulturella, ekonomiska och sociala förutsättningar en människa har och är därmed bunden till dessa förutsättningar (Hutchinson 2011, s. 15). Vi anser att en persons övergångar, livshändelser och livsbanor i livet, exempelvis att få barn eller gifta sig som vi tidigare beskrivit, kan höra ihop med att personen faktiskt hittar sin motivation och lyckas göra en livsstilsförändring. Nedan visas, genom en bild vår tolkning av Hutchinsons (2011) beskrivning av livsloppsperspektivet.

Bilen är konstruerad av oss uppsatsförfattare.

3.2 Teorin om sociala band

Vad Hutchinsons (2011) menar kan vara faktorer som påverkar människans handlingar och beteende, bland annat händelser i individens liv och dess sociala omgivning har nu beskrivits. En annan teori som lyfter fram betydelsen av den sociala omgivningen är kontrollteorin som betonar vikten av sociala band vid en förändring. Anledningen till valet av just Hirschi (2002) teori om sociala band är för att det är en användbar teori inom kriminologin. Teorin har som utgångspunkt att individen *är* brottsbenägen och fokuserar inte på varför människan begår brott utan istället varför människan *inte* begår brott. Hirschi (2002), som har utvecklat denna teori, menar om individer i samhället skulle våga begå brott så skulle de göra det (Hirschi 2002, s. 34). Hirschi (2002)

beskriver vidare i boken *Causes of delinquency* att enligt teorin om sociala band är en riskfaktor för att brott begås om det finns problem eller brister i individens sociala band. Författaren menar att en förklaring till att människan *inte* begår brott beror på att det finns en styrka i de sociala banden. En individ som har svaga sociala band kan uppleva att hon eller han inte har så mycket att förlora på att begå brott och därför gör personen det. Till skillnad från en person med starka sociala band som upplever att hon eller han har mer att förlora om den begår ett brott och därför begår personen inte brott.

Hirschi (2002) beskriver fyra olika typer av sociala band, nämligen anknytning, åtagande, delaktighet samt övertygelse. Med *anknytning* menar Hirschi (2002) de normer människan lär sig och bär med sig från personer i sin närhet. Han menar främst de normer människan fått lära sig av sina föräldrar eller andra närstående i barn- och ungdomsåren (Hirschi 2002, s. 16-19). Med *åtagande* menar Hirschi (2002) de investeringar människan gör. Han menar att många människor investerar i utbildningar och lägger ner mycket energi och tid på olika typer av arbete och så vidare. Om människan sedan funderar på att börja begå brott finns en stor risk att dessa investeringar går förlorade, vilket innebär att individen måste överväga om det är "värt" att dessa investeringar går förlorade, vilket individen kanske upplever att det inte är (Hirschi 2002, s. 20-21). *Delaktighet* handlar om hur delaktig en individ är i konventionella aktiviteter, exempelvis arbete och föreningsliv. Om en individ är delaktig på olika sätt minskas risken för att individen skall påbörja ett avvikande beteende (Hirschi 2002, s. 21-23). *Övertygelse* handlar om en individs respekt för de normer och regler som finns i samhället och att det är individens plikt att följa dessa. Hirschi (2002) menar att om det finns en styrka i dessa fyra sociala band hos en människa så kan det vara en förklaring till att hon eller han inte begår brott (Hirschi 2002, s. 23- 26).

Hirschi (2002) skriver om varför människor *inte* begår brott. Vi anser att den här teorin även kan förklara varför en människa som har begått brott väljer att sluta begå brott och att teorin om sociala band kan appliceras på den här studien. Att det kan vara tack vare att det finns en styrka i de sociala banden som gör att en person lyckas genomföra livsstilsförändringen och gå från att vara kriminell till icke kriminell. Informanternas sociala band och dess betydelse är något som kommer beskrivas mer ingående i kapitlet resultat och analys.

Vi är medvetna att det finns författare som skriver om motsatsen till det Hirschi (2002) skriver om. I Granovetters (1973) artikel "The strength of weak ties" behandlas de *svaga banden* och att dessa är av betydelse. I artikeln läggs tonvikten på den sammanhållande kraften hos *svaga band*. I den här uppsatsen fokuseras dock på det starka bandets betydelse. Det hade varit intressant att jämföra Granovetters (1973) och Hirschis (2002) syn men på grund av tidsbrist har det inte varit möjligt.

3.3 Exit-processen

Ebaugh (1988) beskriver i boken *Becoming an ex* en process om hur människor bryter upp från en invand roll, där det ofta funnits ett destruktivt livsmönster. Exempel på en sådan roll är prostitution, alkohol- och drogberoende, sekter och kriminalitet. Exit-processen är ett omfattande steg att ta och en svår process att gå igenom. Ebaugh (1988) delar in denna process i fyra faser.

- Den första fasen i exit-processen handlar om att personen inte längre anser att de normativa förväntningar som finns på honom eller henne passar individen, vilket gör att personen börjar leda sin roll mot annat håll. Personen börjar tvivla på och ifrågasätta det som tidigare tagits för givet. Individen vantrivs med sin tillvaro och känner att de grundläggande behoven i livet inte blir tillgodosedda. Det tvivel som finns hos personen kan sedan leda till att hon eller han tar upp och diskuterar problemet i förtroende till någon närstående. I denna fas är det viktigt att personen får stöd och bekräftelse av den näststående så att hon eller han orkar fortsätta letandet efter andra alternativ i livet (Ebaugh 1988, s. 41-86).
- Den andra fasen handlar om att få insikt om att en förändring bör ske, vilket vanligtvis utlöser sig till följd av en händelse eller liknande. I denna fas är det vanligt att individen väger för- och nackdelar med att göra en förändring. Personer som tillhör den gamla gruppen märker vad som sker. I denna fas tillhör personen fortfarande den gamla gruppen men undermedvetet har hon eller han bestämt sig för att bryta med sin gamla roll och söker efter nya alternativ i livet (Ebaugh 1988, s. 87-121).
- Ebaugh (1988) beskriver den tredje fasen som en känsla av vilsenhet, det här är en känslomässig fas då individen inte vet vart han eller hon hör hemma. Här har personen brutit med sina vänner som är kvar i ett kriminellt beteende och inte riktigt funnit en ny stabilitet. Risken att återfalla är relativt stor, det är därför

viktigt att få stöd från sina anhöriga. Individens har i den tredje fasen fattat ett definitivt beslut om att upphöra. Ebaugh (1988) beskriver fem vändpunkter som inträffar i den här fasen och som bidrar till att förändringen genomförs. Dessa vändpunkter är 1. *Att en utmärkande händelse sker*, 2. *Strået som bryter kamelens rygg*, 3. *Tidsrelaterade faktorer*, 4. *Ursäkerhet*, 5. *Antingen/eller-situationer* (Ebaugh 1988, s. 123-148). Dessa fem brytpunkter har vi valt att förklara i ett separat stycke som kommer efter att vi har beskrivit den fjärde och sista fasen.

- I fjärde fasen byggs en stabilitet upp inför den nya livsrollen. I den här fasen behövs faktorer för att personen ska känna att den påbörjat arbetet med sin nya roll, exempelvis nytt boende och arbete. Personen känner sig i den här fasen betydligt starkare i sig själv än i tidigare faser. Det är i fjärde fasen viktigt att personen kommer bort från sin gamla roll och börjar skapa en ny identitet. Det här är en process som tar lång tid och innebär svårigheter både socialt och psykologiskt. Socialt kan det innebära svårigheter på så sätt att personen blir socialt isolerad. Personen har brutit med sin gamla roll men kanske inte funnit sin nya roll, vilket på så sätt leder till social isolering. Psykologiska påfrestningar kan vara att personens gamla omgivning inte förstår att person förändrats, vilket kan skapa en osäkerhet hos personen om hur hon eller han skall hantera detta. Ebaugh (1988) skriver att en viktig del i den här processen är att den som byter identitet får bra stöd från familj, vänner eller liknande (Ebaugh 1988, s. 149-180). Gemensamt för alla ”föredettingar” är att de en gång identifierats med en roll de inte längre har (Ebaugh 1988, s. 1). Nedan illustreras exit-processens olika faser genom en bild.

Bilen är konstruerad av oss uppsatsförfattare och visar vår tolkning av exit-processen.

Som beskrivits menar Ebaugh (1988) att beslut om att göra en förändring sker till följd av att en person uppnår en vändpunkt, något som sker i tredje fasen. I det här stycket kommer en mer ingående förklaring om vad dessa vändpunkter innebär. Den första

vändpunkten benämner hon *utmärkande händelse*, vilket innebär en händelse som får en särskild betydelse i uppbrottsförloppet. Personen har länge tvivlat på om hon eller han skall lämna rollen men så inträffar en händelse som gör att uppbrottet blir definitivt (Ebaugh 1988, s. 125-128). Den andra vändpunkten benämns ”*Strået som bryter kamelens rygg*” där Ebaugh (1988) menar att personen kommer till insikt att nu får det vara nog, en förändring måste ske, ”*nu är måttet rågat*” (Ebaugh 1988, s. 128-129). Tredje vändpunkten benämns *tidsrelaterade faktorer*, det vill säga personen kommer till insikt att en förändring måste ske annars kanske hon eller han aldrig lyckas göra ett uppbrott (Ebaugh 1988, s. 129-130). Den fjärde typen av vändpunkt kallar Ebaugh (1988) ”*ursäkter*”, vilket är händelser som inträffar som rättfärdigar ett uppbrott. Uppbrottet sker plötsligt men det finns bakomliggande faktorer som gör att ett uppbrott måste ske, det anses vara acceptabelt och nödvändigt. Det kan exempelvis handla om att personen på grund av sjukdom inte kan arbeta med det som hon eller han gjort tidigare och därför måste göra ett uppbrott (Ebaugh 1988, s. 130-132). Den femte och sista vändpunkten benämns ”*antingen/eller-situationer*” vilket innebär att personen kommer till insikt att en förändring måste ske för att rädda sitt liv och sin hälsa eller annat som anses värdefullt för personen (Ebaugh 1988, s. 132-134).

Ebaugh (1988) skriver om olika anledningar till att personer väljer att byta roll och om hur viktigt det är att få bra stöd från familj och vänner då en förändring genomförs. En annan viktig del är att personen som bryter med sin gamla roll hittar motivation till att *vilja* förändras. Människor har en så kallad *inre motivation*, något som skapas inom människan själv. Exempel på inre motivation kan vara att vi som människor vill prestera eller utvecklas. *Yttre motivation* är något som sker utanför människan, vi kan inte påverka när vi ska få yttre motivation. Det är från person till person vad vi finner som tillgänglig motivation. När vi finner det som motiverar oss påverkas vi utefter det (Hein 2009, s. 19-20). Hein (2009) ger exempel på yttre motivation då vi exempelvis flyr från smärta, att vi utför en handling som leder till något bättre än vad som kunnat ske om vi inte handlat på det sättet (Hein 2009, s. 20). Vi, uppsatsförfattaren, tolkar att motivation kan vara tvingande och frivillig. Exempelvis kan yttre motivation upplevas som tvingande då en person kan bli av med boendet om inte en förändring sker, att personen tvingas av omgivningen till att förändras för att inte bli bostadslös. Den inre motivationen kan vara frivillig på så sätt att tankar om att prestera finns inom en men

det är personen själv som bestämmer om hon eller han ska göra en förändring för att prestera mer eller inte.

3.4 Rollförlust

Stöd och motivation kan vara viktiga faktorer till att en förändring blir genomförbar. En person som gör en livsstilsförändring och går från en roll till en annan, kommer förlora en del av sig själv, något som kan vara både positivt och negativt. Goffman (1961) skriver om begreppet rollförlust. Han menar att institutionerna, exempelvis fängelser, arbetar för att personen skall komma ifrån sin gamla roll som kriminell vilket kan göras genom förbud av besök på institutionen, främst under den första tiden. Syftet med förbudet är bland annat att personen ska bryta med sin tidigare roll. Det kan resultera i att den intagne känner en rollförlust, att han eller hon upplever att man förlorar en del av sig själv. Person känner att tidigare roller gått förlorade eftersom den mur som finns på anstalten avskiljer individen från samhället utanför och gör honom eller henne isolerad (Goffman 1961, s. 21). En individ som hamnar på en anstalt går igenom en rollförlust på så sätt att personen isoleras från yttvärlden under dygnets alla timmar och denna process kan pågå i många år. Individen får redan vid inskrivningen på anstalten genomgå olika former av förluster. Personen får väga sig, blir tilldelad ett nummer, blir visiterad, får klippa håret samt bära institutionens kläder (Goffman 1961, s. 22). På anstalten är det tydligt vilka som bestämmer, personalen. Det är personalen som sköter om det mesta som rör den intagne, vilket resulterar i en stor rollförlust hos den intagne. Från att ha varit en självständig person med en viss social ordning och uppfattning om sig själv till att vid inskrivningen på anstalten förlora allt detta. Författaren menar att vissa roller kan återupptas senare i livet, medan vissa går förlorade (Goffman 1961, s. 20-21).

3.5 Sammanfattning

Med hjälp av livsloppsperspektivet kommer faktorer som har påverkat och motiverat informanterna till att vara där de är idag och hur deras process ut ur kriminalitet sett ut undersökas. Genom att beskriva kontrollteorin om sociala band vill vi betona att stödet från de sociala banden skulle kunna vara en anledning till att en livsstilsförändring sker. Det är något som har undersökts genom frågor till informanterna. I teoriavsnittet har

exit-processen och dess olika faser beskrivits. Den här processen är i många fall en process som sträcker sig över en lång tid och som ofta börjar med ett stort tvivel på den roll personen befinner sig i och en stark önskan om att vilja förändra sig. Detta leder till att personen bryter med sin gamla roll och söker sig till en ny roll för att med tiden stadga sig i den. I teorikapitlet har även begreppet rollförlust beskrivits, vilket innebär att en person som avtjänar sitt straff på ett fängelse kan fräntas sådant som tidigare i livet varit självklart och betydelsefullt, exempelvis att inte få träffa sin familj under första tiden i fängelset. Flera av informanterna har haft kontakt med kriminalvården och suttit av sitt straff på ett fängelse. Isoleringen som uppstår i fängelset skulle även det kunna vara en anledning till att vilja ändra sin livsstil som kriminell.

Dessa begrepp och perspektiv beskriver det som skulle kunna vara framgångsfaktorer som gjort att informanterna valt att sluta med kriminalitet och missbruk. Dessa faktorer kan även ha bidragit till att de är där de är idag.

4 Metod och metodologiska överväganden

I det här kapitlet behandlas *val av forskningsansats, intervjuform, urvalsprocessen, genomförandet av intervjuerna, bearbetning och analys av empirin, sökning efter vetenskapliga artiklar med mera, undersökningens kvalitet, etiska överväganden samt arbetsfördelning.*

4.1 Val av forskningsansats

Livsloppsperspektivet, som beskrivits i teorikapitlet, handlar om att undersöka vilka olika faktorer som kan påverka att en människa agerar som den gör vid ett visst tillfälle. För att få ökad förståelse för informanternas beslut om att lämna den livsstil de haft som kriminella och missbrukare har de fått en möjlighet att *berätta sin historia*, från att de hittade motivation till att sluta fram till hur deras livssituation ser ut idag. Genom att låta informanterna berätta om sin väg ut ur kriminalitet har det funnits förhoppningar om att lyckas fånga upp de faktorer som påverkat dem till att sluta och hur de gått till väga i processen med att byta livsstil. Livsstilsförändringar kan se väldigt olika ut. Om vi hade gjort en kvantitativ studie, exempelvis en enkätundersökning, hade det varit svårt att få en samlad bild av informanternas livsstilsförändringar. För att få ett så bra och användbart material som möjligt var det viktigt att innan intervjuerna utforma ett preciserat syfte (Eriksson & Wiedersheim-Paul 2006, s. 97).

4.2 Intervjuform

Den datainsamlingsmetod som har använts i studien är semistrukturerade intervjuer. Det var vid intervjuerna nödvändigt med strukturerade frågeställningar då vägen ut ur kriminalitet är ett brett ämne och kan se väldigt olika ut, beroende på vem som berättar. Huvudteman utformades till stor del utifrån de ämnen som tagits upp i kapitlet om tidigare forskning. Sedan arbetades mer specifika frågor fram för att studiens frågeställningar skulle bli besvarade. Intervjumallen och de strukturerade frågeställningarna användes som ett redskap till att ställa så lika frågor som möjligt till informanterna. Genom att använda teman kan intervjuerna till viss del ha smalnats av, dock har öppna frågor under intervjuerna varit något som har eftersträvat för att ge informanterna mer utrymme för sina svar.

4.3 Urvalsprocess

Valet av informanter skedde genom ett målinriktat bekvämlighetsurval. Informanterna är personer som har den största kunskapen om det som undersöks, i det här fallet personer som själva varit med om processen att ta sig ut ur kriminalitet (Bryman 2011, s. 434). Valet av informanter blev medlemmar i KRIS¹. Vår uppfattning är att medlemmar i organisationen KRIS är väldigt öppna med att tala om deras bakgrund som före detta kriminella, vilken kan vara en anledning till att vi på ett enkelt sätt kom i kontakt med dem. Ett så fåtal intervjuer som har genomförts innebär att det inte kan göras några empiriska generaliseringar men på ett teoretiskt plan vill vi generalisera för hur en livsstilsförändring kan se ut, alltså att teorierna kan överföras och passa in även om livsstilsförändringar sker av olika anledningar.

Första kontakten med informanterna var genom mejl, anledningen till det var att vi ansåg att det var lättare att tacka nej till medverkan via mejl än vid personlig kontakt. Det var viktigt att informanterna som kontaktades fick tid på sig att tänka igenom om de ville medverka. Mejlkontakten kunde resultera i en längre väntan på svar än vid personlig kontakt. Genom att i mejlen vara tydliga med den begränsade tidsramen resulterade det i snabba svar från verksamheten. En överenskommelse blev att vi skulle besöka KRIS verksamhet för att på så sätt komma i kontakt med medlemmarna och fråga om de ville delta i studien. Vi har vid flera tillfällen fått besöka KRIS verksamhet för att få tag på tillräckligt med informanter, då det har varierat hur många som är på verksamheten från dag till dag. Det finns en medvetenhet om att alla som är medlemmar i KRIS inte har blivit tillfrågade att delta i studien utan informanterna blev personer som fanns tillgängliga vid besöken på verksamheten. Det har alltså inte funnits önskemål om specifika personer utan det enda önskemålen har varit att de ska vara medlemmar i KRIS och har tagit steget och gjort en livsstilsförändring genom att lämna livsstilen som kriminell. Det finns en medvetenhet om att medlemskapet i KRIS kan ha påverkat informanternas svar i intervjuerna. Något som kommer beröras senare i uppsatsen är vilka personer som varit viktiga för att kunna lämna livsstilen som kriminell, då många av informanterna nämnt medlemmarna i KRIS som viktigt stöd. Vårt resultat hade förmodligen sett annorlunda ut om vi intervjuat personer som gjort en livsstilsförändring genom att gå från att vara kriminell till icke kriminell men som *inte*

¹ KRIS- kriminellas revansch i samhället är en offentlig kamratförening där före detta kriminella hjälper varandra att hålla sig borta från droger och kriminalitet (<http://kris.a.se/info/>).

är medlemmar i KRIS. Vårt urval kan på så sätt uppfattas som snedfördelat men som tidigare beskrivits upplever vi dock att många av de personer som gör en livsstilsförändring kan liknas vid varandra, både gällande vad som motiverat personen till att göra en förändring men även hur en livsstilsförändring kan se ut.

Studien bygger på intervjuer med åtta informanter som bor i en fiktiv kommun. Det är två kvinnor och sex män som har medverkat och de är mellan 20-60 år gamla. Informanterna har varit aktiva i olika former av kriminalitet och varit ifrån det allt från någon månad upp till sex år. Variationen av kriminalitet innebär att inte alla informanter varit i kontakt med kriminalvården eller suttit av något straff. Anledningen till att inte skriva ut vilken kommun vi kontaktat informanterna i är för att öka deras anonymitet. För att skydda informanterna ytterligare har de fått fiktiva namn. Det finns en medvetenhet om att slutsatser om likheter och skillnader mellan män och kvinnor (genusaspekten) kan studeras i och med studiens upplägg. Det är dock något som vuxit fram under studiens gång. Ett genusperspektiv var inget som fanns i åtanke att använda eller studera vid studiens början och därför har inte det undersökts.

4.4 Genomförandet av intervjuerna

Intervjuformen som används i studien är av semistrukturerad art. Vi har träffat samtliga informanter då vi genomfört intervjuerna. Intervjuerna har genomförts på den lokala KRIS-verksamheten. Tiden som avsattes var 60 minuter per intervju. Tiden för hur länge intervjun tog har varierat men det flesta intervjuer hamnade runt cirka 30-40 minuter. Intervjuerna dokumenterades genom ljudinspelningar. För att vara säkra på att få med ljudet på bästa sätt användes två inspelningsskällor. Informanterna fick innan intervjun förfrågan om det var okej om vi spelade in, eftersom det fanns en tanke om att det kunde upplevas som obehagligt. Alla informanterna har givit sitt godkännande till ljudinspelning. Vi, uppsatsförfattare, har båda två varit närvarande och delaktiga när intervjuerna har ägt rum. En av oss har varit samtalsledare medan den andra har observerat, lyssnat och antecknat under intervjuens gång. För att undvika missförstånd har det varit viktigt att följa upp det som informanterna har sagt under intervjun. Detta för att försäkra oss om att vi har uppfattat informationen på rätt sätt. Genom att göra på detta sätt har informanterna givits en möjlighet att förklara ytterligare om missförstånd uppstått. Den som har observerat har fått möjlighet att komma med frågor och funderingar. Observatören och informanten har av samtalsledaren blivit tillfrågade vid

slutet av intervjun om de har något ytterligare de vill tillägga. Observatören har haft i uppgift att anteckna endast stödord och inte skriva för utförligt, dels för att även observatören ska kunna vara aktiv i intervjun men även för att inte distrahera informanten genom ett febrilt skrivande. Det var något som planerades innan intervjuerna ägde rum och det har varit en jämn fördelning mellan vem som har varit samtalsledare och observatör.

4.5 Bearbetning och analys av empirin

Intervjuerna skrevs sedan ner ordagrant i skriftlig form. Anledningen till att göra på det sättet var för att minska risken att viktiga delar i intervjuerna skulle falla bort (Ahlberg 2004, s. 78). När intervjuerna sedan översatts i skriftlig form började vi stryka under det som kunde ses som användbart i uppsatsen. Struktur med hjälp av perspektiv och teoretiska begrepp som beskrivits i teorikapitlet har varit till hjälp för att enklare hitta det som ansågs vara användbart i avsnitten om analys och resultat. Bearbetning av det insamlade materialet har gjorts genom kodning och kategorisering. Efter att intervjuerna och transkriberingarna var genomförda började vi leta efter teman i texten där informanterna berättar om vad som motiverat dem till att vilja göra en livsstilsförändring och hur deras väg ut ur kriminalitet har sett ut. Dessa teman var även nödvändiga för att kunna strukturera upp informanternas svar.

För att göra det enklare för dels oss själva men även för läsaren har rubriker använts vid framställningen av resultat och analys. Det blir på så sätt lättare att följa med i texten och det blir även tydligare att se vilka områden som har berörts och blivit besvarade. Analys och resultat har skrivits integrerat med varandra, detta för att undvika eventuella upprepningar och göra texten mer strukturerad.

4.6 Sökning efter vetenskapliga artiklar med mera

Sökning efter vetenskapliga artiklar och avhandlingar har gjorts på Linnéuniversitetets bibliotek. Avhandlingar och vetenskapliga artiklar har hittats på sökmotorer som SwePub, Psykinfo, Libris och Google scholar. Sökord som har använts är: Criminal, Career, life course, motivation (Kriminalitet, karriär, livslopp, motivation). Linnéuniversitetets bibliotekskatalog har varit en ytterligare sökmotor för att finna användbar litteratur till studien.

4.7 Undersökningens kvalitet

Validitet och reliabilitet är begrepp som passar utmärkt för att se om det som ska undersökas faktiskt undersöks och om det som gjorts är pålitligt. Begreppen är enklare att använda i kvantitativa undersökningar då det som undersöks på något sätt mäts. För att kunna se om vår kvalitativa studie uppnår något som motsvarar validitet och reliabilitet används istället begreppen äkthet och tillförlitlighet (Bryman 2011, s. 353-357). För att kunna se om studien är tillförlitlig ska den vara trovärdig, pålitlig, överförbar och vara möjlig att styrka och konfirmera. Bryman (2011) menar att forskare kommer fram till resultat och för att dessa resultat ska bli *trovärdiga* är det viktigt att vi uppsatsförfattare återkopplar resultatet till dem som deltagit i studien. Det är viktigt att personerna som deltagit i studien får godkänna och bekräfta att resultatet stämmer överens med hur de beskrivit sin situation, men även att forskningen är genomförd på ett sådant sätt att de regler som har överenskommit efterföljs (Bryman 2011, s. 354). Genom en mejlförfrågan till våra informanter har de blivit erbjudna att ta del av resultatet innan publicering. På så sätt har informanterna fått en möjlighet att kommentera om de har haft synpunkter eller funderingar. Det här resulterade i att en av informanterna kontaktade oss och ville ta del av resultatet innan publicering. Resultatet skickades via mejl till informanten och han bads återkoppla till oss om det var något som han inte ansåg stämde. Han hörde inte av sig och det tolkades som att resultatet godkändes av informanten.

Med *pålitlighet* menar Bryman (2011) att det är viktigt att skapa en fullständig redogörelse för hur forskningsprocessens olika delar har sett ut. Det här är viktigt för att kollegor på ett enkelt sätt skall kunna granska forskningsprojektet och bedöma kvalitén på studiens olika delar (Bryman 2011, s. 355). I uppsatsen finns ett tydligt beskrivet tillvägagångssätt, exempelvis beskrivs urval och valet av intervjuform. Under uppsatsskrivandets gång har en regelbunden kontakt funnits med handledare. Vi uppsatsförfattare har tillsammans men även var för sig läst uppsatsens olika delar vid många tillfällen. Uppsatsen har på så sätt granskats och kontrollerats av flera ögon vilket har gjort att det som har skrivits på så sätt blivit mer pålitligt. Med *överförbarhet* menas om resultatet skulle kunna överföras till en annan miljö och kontext (Bryman 2011, s. 355). Vi har på bästa sätt genom hela studien försökt skapa ett så bra och fylligt material för att det av andra forskare ska kunna ses som överförbart till även andra miljöer än den med att bryta med en kriminell livsstil. Genom tidigare forskning

framgår att det finns ett gemensamt mönster som många av dem som gör en livsstilsförändring följer. *Möjlighet att styrka och konfirmera* handlar om att forskaren redovisar att hon eller han har agerat i god tro i studien, det vill säga att forskarens egna personliga värderingar i största möjliga mån inte har påverkat de slutsatser som gjorts (Bryman 2011, s. 355). I arbetet med uppsatsen har vi regelbundet reflekterat och haft en dialog, dels med varandra men även med handledare för att undvika att personliga fördomar och föreställningar påverkat uppsatsens slutsatser.

I Bryman (2011) beskrivs begreppet äkthet och dess betydelse kopplat till uppsatsskrivande. Äkthet handlar om att undersökningen berör de olika åsikter som framkommer i studien (Bryman 2011, s. 356). I studien har samtliga informanternas åsikter om att lämna livsstilen som kriminell redovisats. Vi har alltså inte bara utgått från en av informanternas berättelse utan försökt att få en samlad bild av samtliga informanternas åsikter. Genom att använda alla informanternas perspektiv om hur det är att göra en livsstilsförändring, anser vi, att personer som genomgår en liknande process kan få en bra bild av hur andra upplever och uppfattar processen att göra en livsstilsförändring.

4.8 Etiska överväganden

För att kunna skapa trygghet för informanterna har hänsyn tagits utifrån de forskningsetiska principerna. Vetenskapsrådet har bra och tydliga förklaringar på forskningsetiska principer, nämligen informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, s. 1-17). Informationskravet uppfylldes redan vid första personliga kontakten med medlemmarna i KRIS genom att lämna ett informationsblad, där det stod om informanternas samt uppsatsförfattarnas skyldigheter och rättigheter. Syftet med uppsatsen var en av de första huvudpunkterna som lyftes fram och även informanternas frivillighet att delta i studien. I informationsbladet framgick att den information som kom fram i intervjun endast skulle användas i uppsatsens syfte och inget annat. Nyttjandekravet uppfylldes då vi förklarade för informanterna att det insamlade materialet endast ska användas för forskningsändamålet. För att stärka att informationen vi tog del av inte skulle sprida sig förklarades även att det insamlade materialet kom att hanteras på ett sätt så ingen utomstående skulle kunna identifiera vem eller vilka informanterna var. Genom att göra på detta sätt samt använda fingerade namn var ytterligare ett sätt att skydda

informanterna och på så sätt uppnå konfidentialitetskravet. I informationsbladet förklarades även att informanterna när som helst kunde välja att inte delta i studien. Samtyckeskravet uppfylldes då samtliga informanter har fått signera en samtyckesblankett där det stod om vilka rättigheter och skyldigheter informanterna har i studien (se bilaga D). Genom att följa dessa fyra forskningsetiska principer har förhoppningen varit att på bästa sätt skydda informanterna från eventuell problematik som annars hade kunnat uppstå i samband med studien. Anledningen till att lämna förhandsinformation till informanterna var för att de skulle få en tydligare bild av syftet med studien. Vi kunde i studien inte på något sätt se att förhandsinformationen formade informanterna och deras berättelser, utan det har mer setts som en möjlighet för informanterna att kunna förbereda sig.

4.9 Arbetsfördelning

Vi har haft en jämn arbetsfördelning under hela arbetet. Litteraturen som har använts i uppsatsen har lästs av båda uppsatsförfattare, för att sedan tillsammans bearbeta materialet. Det har inte funnits någon särskild arbetsuppdelning utan vi har gjort hela uppsatsen tillsammans. Genom att diskutera det som har skrivits har vi kunnat kritisera olika sätt att skriva, vilket har gjort att texten har bearbetats ett flertal gånger för att på så sätt försöka underlätta för läsaren.

5 Resultat och analys

I metodkapitlet beskrivs informanterna med ålder och hur länge de varit ifrån kriminalitet och missbruk. I redovisningen av resultat används fiktiva namn då informanternas berättelser redogörs. Det har gjorts för att stärka informanternas anonymitet men även för att läsaren enklare ska kunna skapa en bild av informanterna och för att resultat och analys ska bli mer relevant. Gemensamt för samtliga informanter är att de har erfarenhet av kriminalitet och missbruk, dock varierar det i vilken grad och utsträckning personerna har gjort kriminella handlingar. Majoriteten av informanterna menar att det finns ett samband mellan sin kriminalitet och att det missbrukat narkotika eller alkohol. Våra informanter är ”Stefan”, ”Andreas”, ”Klara”, ”Sam”, ”Johanna”, ”Mark”, ”Filip” och ”Erik”.

5.1 Anledningar till att vilja sluta med kriminalitet

Alla åtta informanter beskriver sin kriminalitet som en påfrestande period och att de till slut tröttnade på det beteende de hade som kriminell. De berättar att kriminaliteten och drogerna efter ett tag inte var lika spännande längre som när de var yngre och en anledning kunde vara att de med tiden mognat och blivit äldre. Samtliga informanter menar att missbruket och ett liv i kriminalitet blev slitsamt för kroppen både fysiskt och psykiskt, något som gjorde att majoriteten av informanterna självmant *ville* göra en förändring. Johanna beskriver att några av hennes anhöriga tog kontakt med KRIS för att på så sätt försöka få henne att sluta med kriminalitet och missbruk. Det var i det här fallet inte Johanna själv som tog initiativet till att sluta även om det var en vilja som hon många gånger hade.

Klara beskriver att det fanns en vilja om att bli ”normal” och att det var något som motiverade henne till att kapa med sin kriminella livsstil. En annan anledning var att hon inte ville vara en del av en utesluten grupp i samhället, vilket man är som kriminell berättar hon. Stefan, Andreas, Sam, Johanna och Mark beskriver att det var vanligt att de kände ångest och oro då de var aktiva i kriminalitet och missbruk. Stefan, Andreas och Mark förklarar att deras oro till viss del berodde på att de hade tankar om att polisen var ute efter dem. Det fanns även en oro om att bli jagad av andra personer som höll på med kriminalitet.

Det är en jakt hela tiden, som leder till att jaga knark, jaga personer som är skyldig dig pengar.
Kanske bli jagad av personer som du själv är skyldig pengar också.

(Stefan)

Kriminaliteten bidrog till att det uppstod konsekvenser som gjorde det problematiskt och besvärligt att fortsätta leva ett liv i kriminalitet. Vidare berättar informanterna om svårigheter som förlust av vänner som avlider i överdoser, att bli ovän med andra människor, vapenhot och våldssituationer. Klara och Mark beskriver att de som kriminella blev utsatta för hot och misshandel och Sam berättar att han förlorade både arbete och umgänge, något som kan ha påverkat att motivationen till att sluta vuxit fram.

Stefan och Johanna beskriver att de hade och har en vilja om att bli smartare. De ville göra en förändring för att slippa allt det negativa som kriminaliteten bidrog med. De började tänka mer på familjen än bara sig själv. Stefan, Sam och Filip förklarar att det är vanligt att vara självisk som aktiv kriminell och drogmissbrukare. Familjen som motivationsfaktor till att sluta är något som sex av åtta informanter nämner är en förklaring till den livsstilsförändring de har gjort. Filip har en annan syn och menar att familjen självklart är en viktig del men att de alltid funnits där för honom. Filip berättar att det kanske inte var just familjen som var motivationen till att han slutade, utan för Filip handlade det om att han var trött på livet som kriminell.

Andreas berättar om att det hos honom fanns en rädsla över att bara få träffa sitt barn vid övervakat umgänge. Även Klara, Sam, Mark, Filip och Erik berättar om sitt eller sina barns betydelse till att de gjorde en livsstilsförändring. Stefan, Mark och Andreas menar att det var en jobbig tid att sitta i fängelse och inte få träffa sitt eller sina barn. Vidare beskriver Andreas, Klara, Sam och Mark att de velat vara en god förebild och genom att lämna kriminaliteten har målet varit att skapa trygghet och säkerhet för barnet eller barnen.

Här nedan vill vi beskriva, genom ett citat, en situation som Andreas var med om och som fick honom att komma till insikt och bli motiverad till att sluta med kriminaliteten och missbruket, nämligen sonens födelsedag.

Haft kalas hemma hos hans morfar och där sitter jag, är abstinent och jävlig liksom. Det enda jag kan tänka på är att det är fan, kan du öppna dina jäva presenter nu så jag kan få komma in till [namn på stad] igen och stoppa i mig det jag behöver. [...] Och jag kom på mig själv då helt enkelt. Fan du sitter här med din son, på hans kalas och det enda du tänker på är ditt jävla brännvin och dina jävlar piller, ditt jävla tjack. Där mitt någonstans så tror jag att det lilla extra hände helt enkelt, som var, att det inte ska vara på det viset.

(Andreas)

När Andreas kom på sig själv med att hans tankar bara kretsade kring droger och alkohol istället för att fokusera på sonen och hans födelsedag ”såddes fröet” till att sluta.

Att ställas inför ett ultimatum beskriver Johanna och Erik var något som motiverade dem till att sluta med missbruk och kriminalitet. Johanna beskriver det ultimatum som hon ställdes inför, att antingen sluta eller att flytta ifrån bostaden. Det här gjorde att hon motiverades till att sluta med missbruk och kriminalitet, eftersom hon annars riskerade att bli bostadslös. Erik ställdes inför ett ultimatum då livet stod på spel och det fick honom att förstå allvaret i sin situation som missbrukare. Det handlade om att antingen fortsätta dricka alkohol och där med att riskera hälsan eller göra en livsstilsförändring och ta tag i sitt liv.

Stefan, Johanna, Mark och Filip beskriver att de inte kom någonstans i livet som kriminellt aktiv. De funderade på om livet inte hade mer att erbjuda. Mark berättar om en situation då han varit och köpt en stor mängd knark och på hemvägen möter han en gammal klasskamrat. De hade inte träffats sedan skoltiden och kamraten berättar om sitt liv med fru, barn och att han har en bra anställning. I mötet får Mark en känsla av att han själv inte ha kommit någonstans i livet. Liknande känsla beskriver Johanna att hon upplevt som aktiv kriminell.

Det handlar om att hitta sin *motivation* till att vilja göra en förändring för att den ska bli genomförbar. Genom informanternas berättelser kan vi se att de har haft både *inre och yttre motivation* till att vilja sluta med kriminalitet och missbruk. Det vill säga, de har dels funnits en vilja hos personen själv men även har personens omgivning påverkat till att sluta. Sju av åtta informanter nämner att människor i deras omgivning har påverkat och bidragit till att de hittat motivation till att sluta med kriminalitet och missbruk. Andreas, Klara, Sam och Mark berättar om sina barns betydelse för att sluta med

kriminalitet. Genom studien har vi inte fått fram *hur* starka dessa band är och kan därmed inte dra någon slutsats om Hirschis (2002) teori om sociala band stämmer fullt ut. Dock beskrivs sociala band som viktigt. Många av informanterna beskriver bland annat barnet eller barnen som framgångsfaktorer till att sluta med kriminalitet och missbruk. Informanterna berättar om hur viktigt det är att behålla relationen med barnet eller barnen samt skapa trygghet och stabilitet, något som tyder på att informanterna motiveras till att *inte* begå brott.

Enligt Chylicki (1992) finns det olika anledningar till att en person väljer att upphöra med kriminalitet. Författaren skriver, som tidigare beskrivits, mognad, tröttnad och externa händelser som anledningar. Alla informanter beskriver händelser som har gjort att de *tröttnat* på livet som kriminell. De beskriver helt enkelt att de velat slippa allt det negativa som den kriminella livsstilen bidrog med, genom att göra en förändring. Fem av informanterna menar att de som kriminella ständigt bar på en stor oro och ångest, något som med tiden blev påfrestande och gjorde det besvärligt att fortsätta med kriminalitet. Precis som Chylicki (1992) skriver är familjen en stor motivationsfaktor och kan många gånger vara avgörande till att en person gör en förändring, vilket vi fått bekräftat genom fler av informanternas berättelser. Schellen, Apel och Nieuwbeerta (2012) visar genom sin forskning att äktenskap kan vara en faktor till att sluta. Genom de intervjuer som genomförts är det ingen informant som direkt har betonat äktenskap som en bidragande orsak till att de valt att sluta med kriminalitet och missbruk.

I teorikapitlet beskrivs *livsloppsperspektivet* och begreppen *övergångar*, *livshändelser* och *livsbanor*. Det har gjorts för att förstå vad det finns för samband mellan en persons omgivning och hans eller hennes handling. Hutchinson (2011) beskriver att en individ genom livet går igenom många övergångar och livshändelser, exempelvis som att gifta sig, skilja sig eller skaffa barn (Hutchinson 2011). Fyra stycken informanter beskriver att deras barn har varit en brytpunkt som gjort att de slutat med kriminalitet och missbruk. De beskriver att de velat vara ett föredöme för sitt barn. Flera av informanterna har alltså genom att bli förälder gjort en *övergång* i livet. Det har bidragit till att de fått ett annat perspektiv på livet och därmed valt att sluta med kriminalitet och missbruk.

Sanders (2007) beskriver att en *plötslig livshändelse* kan vara en brytpunkt till att vilja göra en livsstilsförändring. Även Ebaugh (1988) och Hutchinson (2011) menar att insikten om att en förändring bör ske och att förändringen sedan genomförs kommer till följd av en livshändelse. Detta anser vi att Andreas hade då han beskrev händelsen och känslan som inträffade då sonen fyllde två år. Även Johanna och Erik som ställdes inför ett ultimatum kan ses som en plötslig livshändelse som påverkat dem till att sluta. Sander (2007) menar att beslutet om att sluta kommer genom en *gradvis planering* hos personen. Den gradvisa planering är något som har gjorts av flera informanter, då flertalet under en längre tid haft funderingar på att sluta. Genom informanternas berättelser urskiljs några av de som Ebaugh (1988) beskriver som *vändpunkter*. Dels har informanterna ställts inför antingen- eller situationer dels beskrivs att de upplevt situationen som att ”mättet är rågat”, nu måste en förändring ske. Andreas berättar att han riskerade att bara få träffa sitt barn vid övervakat umgänge om han fortsatte med missbruk och kriminalitet. Andreas har alltså övervägt för- och nackdelar med att stanna i missbruk och kriminalitet eller göra en förändring. Det här skulle kunna vara vändpunkten *antingen- eller* som Ebaugh (1988) beskriver. Genom flera av informanternas berättelser framgår att många på ett eller annat sätt övervägt för- och nackdelar med att göra förändringen.

Ebaugh (1988) menar att en anledning till att vilja byta livsstil är att de *grundläggande behoven som en person har inte blir tillgodosedda*. När några av informanterna blev förälder blev ett grundläggande behov att ta hand om barnet och vara en *god förebild*. Andra informanter beskriver *behovet av att ha någonstans att bo* och att *ta till vara på sin hälsa*, något som var svårt att tillgodose genom att stanna i missbruk och kriminalitet. En tanke om att sluta började växa fram, vilket är en del av den tidiga fasen i exit-processen.

5.2 Sammanfattning

Det finns som tidigare beskrivits många olika anledningar till att en person gör en livsstilsförändring. I uppsatsen beskrivs att informanterna *tröttnade på sitt beteende* som kriminell. De började fundera på om det inte fanns något annat i livet att göra än att vara kriminell och missbrukare. Livsstilen de hade var enligt många av informanterna *slitsamt för kroppen, både psykiskt och fysiskt*. Det uppstod efter en tid *en vilja om att*

slippa allt det negativa som livsstilen som kriminell och missbrukare bidrog med, vilket gjorde att de hittade motivationen och gjorde en förändring. En annan brytpunkt som fyra av informanterna beskriver var när de blev förälder. Det fanns en vilja om att vara en bra förebild för sitt barn, vilket gjorde att flera av informanterna slutade med kriminalitet och missbruk. Det fanns även en vilja hos några informanter att bli smartare. En vilja om att fokusera mer på familjen, och inte bara tänka på sig själv, vilket tre av informanterna menar att de gjorde som kriminella och missbrukare. En informant beskriver att det fanns en vilja om att vara "normal" och bli inkluderad i samhället igen. Två av informanterna ställdes inför ett ultimatum, något som gjorde att de fann motivation till att göra en förändring i sitt liv och ändra sin livsstil.

5.3 Processen ut ur kriminalitet

Vi har valt att dela upp de svar vi fått ta del av rörande hur vägen ut ur kriminalitet kan se ut. Det första avsnittet handlar om att vägen ut ur kriminalitet för de flesta av våra informanter varit en *lång process*. Därefter beskrivs att vägen ut ur kriminalitet för många av informanterna har inneburit att de fått *kapa banden* med det umgänge som är kopplat till kriminaliteten. Vidare redogörs att *rollen som före detta kriminell är väldigt ingrödd*. Den *ekonomiska situationen* är något som ytterligare kommer förklaras mer ingående, då flera av informanterna menar att deras ekonomiska situation blivit betydligt sämre som icke kriminell. Avslutningsvis kommer det *stöd som har varit viktigt* för informanterna i deras väg ut ur kriminalitet att beskrivas.

5.3.1 En lång process

Alla informanter menar att tanken på att sluta med kriminalitet och missbruk funnits där under flera år men att informanterna har haft svårt att ta steget och verkligen sluta. Alla informanter berättar att de har gjort försök till att sluta men att de flera gånger återfallit i kriminalitet och missbruk. Filip beskriver sina olika försök till att komma till insikt med att sluta. Filip testade att sälja en drog och missbruka en annan för att sedan byta ut den ena drogen mot en annan, ett försök till att vara "lite kriminell". Trots att Filip avtjänat ett flertal straff genom att sitta på fängelse har tanken för honom många gånger varit att återgå till kriminalitet och missbruk vid frigivningen. Sista gången Filip var häktad började han dock en bearbetning inför frigivningen med en strävan om att vilja sluta då han funnit sin motivation. Filip menar att det behövs mycket tur för att inte återfalla efter frigivningen. Han säger att då en person "muckar" släpps han eller hon ut till

ingenting och har personen då ingen bostad eller ordnad sysselsättning redan från start är det lätt att få återfall och falla tillbaka i gamla vanor. Filip beskriver sista gången han var häktad, då fick han en bra utsluss, dels genom att få fotboja dels möjligheten att få vara på KRIS. Det menar Filip har varit betydelsefullt för honom för att inte återfalla. Stefan beskriver att det var svårt att sluta med kriminaliteten, eftersom det var där det fanns möjlighet att tjäna pengar. Stefan har många gånger försökt sälja knark men att själv inte missbruka, något som han beskriver lättare sagt än gjort. Mark berättar om sina försök till att sluta med missbruk och kriminalitet. Han beskriver att han har spenderat mycket tid på fängelset och att han tog beslutet om att testa att bo på familjehem för att se om han kunde sköta sig. Det fungerade bra under en tid men då han tröttnade på att ha lite pengar återgick han till att sälja knark. Vid det tillfället var tanken att själv inte missbruka utan bara att sälja, något som inte fungerade då han efter ett tag började missbruka igen. Ett annat försök Mark gjorde var att endast missbruka på helgerna och inget i veckorna, vilket heller inte fungerade. Mark har även testat olika behandlingar vilket har gett varierade resultat. Han har under de sista åren som aktiv missbrukare funderat på alternativa sätt att sluta med droger, men han säger att det har varit mycket svårt.

Det är många som säger, ja men du valde ju själv det här och du har ju valt att... ja, jag kan säga det, att fram tills att jag tar första sprutan, ja, då har jag ett val. Men sen har jag inget val längre. Sen är de borta, de valmöjligheterna. För det är maskineriet som sätter igång, det är så pass starkt att det går liksom inte att vara rationell eller försöka rationalisera överhuvudtaget. [...] Har jag väl tagit min första spruta då kommer jag fortsätta knarka och jaga knark tills jag blir häktad. För mig är det så.

(Mark)

Mark menar, efter att han tog första sprutan uppstod en ständig strävan att få samma kick som han fick då. Då Mark har varit häktad har han haft en chans att tända av, något som enligt honom inte varit möjligt att göra på egen hand. Mark säger att han är tveksam till om han helhjärtat velat sluta alla de gånger han gjort försök till detta. Det var under det sista fängelsestraffet som bearbetningen påbörjades mot att sluta. Mark höll sig under sin tid på häktet ifrån droger och han fick sedan kontakt med KRIS.

Klara bestämde sig för att sluta i november år 2011 och kom i kontakt med socialen, för att därefter få kontakt med KRIS. Klara beskriver att hon har fått den hjälp hon har varit

i behov av för att bli fri från missbruk och kriminalitet. Sam berättar om sin osäkerhet kring hur han skulle gå tillväga. Han menar att det inte alltid har varit lätt att be om hjälp. Sam har tidigare gjort försök till att sluta. Han har bland annat varit på behandlingshem. Slutligen fick Sam upphäva sekretessen mellan olika myndigheter för att få den hjälp som behövdes. Sam kom senare i kontakt med KRIS och har idag sin sysselsättning där, vilket han berättar är något som fungerar mycket bra.

Erik har missbrukat alkohol men även begått kriminella handlingar, exempelvis arbetat svart, testat droger eller kört rattfull. Erik beskriver att han försökte sluta under en längre tid och att han missbrukade alkohol i perioder. När Erik bestämt sig för att göra en livsstilsförändring åkte han iväg på behandlingshem. Erik fick dock återfall men kom senare i kontakt med psykiatrin och därefter har han varit nykter.

Det är blandade känslor i början av en livsstilsförändring. Johanna, som nyligen valt att sluta med missbruk och kriminalitet, beskriver sin syn på framtiden som ganska mörk. Det för att hon är osäker på hur framtiden ska bli. Även Andreas, Klara och Sam berättar att de såg relativt mörkt på framtiden då de bestämde sig för att sluta men att de idag ser ljusare på framtiden då de varit ifrån missbruk och kriminalitet under en längre tid.

Dobronravoff Liedgren (2009) beskriver att beslutet om att lämna måste få ta tid då det är ett beslut som kan påverka personen som lämnar mycket och ha *många effekter*. Genom intervjuerna framgår att samtliga informanter under en längre tid har haft funderingar på att sluta och även att de har gjort olika *försök till att sluta*. Tre av åtta informanter beskriver att de under *flera tillfällen* avtjänat ett straff på anstalt eller fängelse. Goffman (1961) beskriver att vistelsen på exempelvis ett fängelse kan innebära att den intagne upplever en *rollförlust*, att den förlorar en del av sig själv. Genom att bli begränsad till många självklarheter finns en förhoppning om att personen ska bryta med sin tidigare roll och inte löpa lika stor risk att återgå till kriminalitet efter sin tid i fängelset. Filip berättar att han inte alltid haft en tanke på att sluta med kriminalitet under tiden som han suttit i fängelset, utan att tanken redan innan frigivningen många gånger har varit att återgå till kriminalitet och missbruk.

Vägen ut ur kriminalitet är en *lång väg*, något som beskrivits av många informanter. *Tanken om att sluta har för många funnits länge*. Många av informanterna har *gjort försök till att förändra sin livsstil* men återfallit.

5.3.2 Att kapa banden med de som är kvar i kriminalitet

Stefan berättar att hans bästa vän fortfarande är kvar i kriminaliteten och att Stefan har försökt att motivera vännen att komma till KRIS, något som vännen inte velat. Det är en av svårigheterna som Stefan lever med idag, att ha någon som han tycker mycket om men som vill vara kvar i kriminaliteten. Samtliga informanter menar att det är otroligt viktigt att kapa banden med vänner och släktingar som är kvar i missbruk och kriminalitet eftersom risken att återfalla annars är väldigt stor. Erik berättar att han har varit ifrån missbruk under en längre period och att det för honom idag inte enbart handlar om att kapa banden. Erik arbetar istället med att få tillbaka tilliten hos de personer som har tappat förtroendet för honom under missbruket.

Johanna beskriver att det är en svårighet att lämna vänner som fortfarande är aktiva i kriminalitet, att det kan kännas som ett svek gentemot dem. Johanna försöker uppmuntra de vänner som är kvar i missbruk och kriminalitet till att sluta, men det är svårt när hon själv kämpar med att vara drogfri. Det är även något som Mark berättar. Han säger att det för honom har varit svårt att säga nej när vänner har knackat på dörren och sagt att de behövt hjälp när han själv försökt vara drogfri. Sam beskriver ingen direkt svårighet med att kapa banden och menar att han inte hade så många vänner då han missbrukade. Enligt honom är de som missbrukar egoister och mer som fienden än riktiga vänner.

Mina föräldrar pratar jag knappt med eftersom båda två är aktiva i missbruk. Så att alla sådana band har jag egentligen mer eller mindre kapat. Till och med mina egna föräldrar.

(Andreas)

Ja egentligen undvika.. gamla kompisar och skaffa liksom nya lekplatser och nya lekkamrater.

(Mark)

I informanternas berättelser beskrivs att nästan alla har kapat banden med den bekantskapskrets som är kvar i kriminalitet och missbruk. Samtliga menar att det är viktigt för att de själva inte ska återfalla.

Dobronravoff Liedgren (2009) skriver om svårigheten med att förlora vänner, något som kan ske då en person väljer att lämna en organisation eller ett arbete, med andra ord en livsstil där personen skapat många vänskapsrelationer. Ebaugh (1988) menar även hon att en *svårighet vid en livsstilsförändring är att byta vänskapskrets*. Författaren menar att det är viktigt att byta vänskapskrets, då många vänner som personen haft i sin tidigare roll är relaterade till en viss miljö. I det här fallet den kriminella miljön. Det är tvetydigt bland informanterna om det är en svårighet att lämna vänner som är kvar i kriminalitet och missbruk. Ebaugh (1988) beskriver *exit-processens tredje fas*, en fas där personen har kapat banden med många av de personer som är kopplade till den gamla livsstilen men ännu inte funnit någon stabilitet i sin nya livsstil. Författaren menar att en person kan förhålla sig till den gamla miljön på olika sätt beroende på vilken livsstilsförändring personen gjort. Det kan även vara så att personen väljer att undvika platser där de vet att droger finns. Informanterna väljer exempelvis att inte umgås med vänner som är kvar i missbruk.

Samtliga informanter berättar att det är *viktigt att kapa banden med de som är kvar i kriminalitet och missbruk*, just för att inte återfalla. Det är något som tidigare forskning även beskriver som viktigt.

Goffman (1961) beskriver begreppet *rollförlust* som något personen upplever under den tid han eller hon avsitter ett straff på anstalt. Vi menar även att informanterna själva bidrar till en rollförlust, dels genom att de själva beslutar sig om att lämna kriminalitet och missbruk dels genom de handlingar han eller hon gör för att inte falla tillbaka. Exempelvis då informanterna kapar banden med det som är förknippat med kriminalitet och missbruk tar de successivt avstånd från den gamla livsstilen.

5.3.3 Att ha en ingrodd roll

Stefan berättar att det som var självklart tidigare inte är lika självklart idag, exempelvis att köpa öl en sommardag. Det här är något som Stefan menar att han idag får välja bort. Andreas beskriver att det många gånger kan vara svårt att hålla sig borta från

kriminalitet och missbruk, exempelvis kan en ölreklam trigga igång tankarna om att börja med missbruk och kriminalitet igen. Andreas beskriver att han idag har sociala svårigheter till följd av sin före detta roll som kriminell, exempelvis att han får tänka på hur han ser på sig själv och andra. Den tidigare rollen är så ingrodd, både när det gäller tankebanor och beteende. Andreas menar att som kriminell fann han sätt att hantera olika situationer på, något som inte fungerar idag om han ska fortsätta vara icke kriminell. Det här är något som även Mark och Filip berättar om, exempelvis krockar de med bilen är det inte bara att stjäla en ny. Sam berättar att han har haft svårt att bryta med kriminalitet och missbruk då det varit en del av hans liv under en väldigt lång tid. Andreas, Mark, Filip och Erik säger att de får ta en dag i taget.

Mark menar att han än idag kan förknippas med sin tidigare roll som kriminell, trots att han idag har varit ifrån kriminalitet och missbruk under en längre period. Det kan bero på hans medlemskap i KRIS, där medlemmarna själva benämner sig som före detta kriminella, vilket gör att identiteten som kriminell inte helt försvinner, menar Mark. Mark, Filip och Erik beskriver att de på grund av sitt drogmissbruk och sin kriminella bakgrund har fått kroppliga men, som sjukdomar och smärtor. Erik beskriver att han idag måste gå till läkaren regelbundet och lämna prover för att få behålla körkortet. Det är något som gör att den kriminella bakgrunden ständigt gör sig påmind.

Stefan och Andreas beskriver att det har uppkommit *sociala svårigheter* efter deras beslut om att sluta med kriminalitet och missbruk. De sociala svårigheterna visar sig både tankemässigt och i deras beteende. Ebaugh (1988) skriver om svårigheter som att bearbeta sin tidigare roll, hur det kan vara att presentera sig i sin nya roll samt processen med att bearbeta miljön som är kopplat till sin förra roll. Ebaugh (1988) menar att personen som gör livsstilsförändringen på olika sätt kan visa att den förändrats, exempelvis genom klädstil. Att ändra klädstil är inget som informanterna berättar att de har gjort, däremot visar de genom att hålla sig fri från kriminalitet och missbruk att de har förändrats. *Bearbetningen av den tidigare identiteten* menar Ebaugh (1988) är viktig för att inte falla tillbaka. Bearbetar sin tidigare identitet är något som alla informanterna menar att de gör. Det finns dock situationer som ständigt gör informanterna påmind om den kriminella bakgrunden, menar de.

Rollen som kriminell och missbrukare kan upplevas som ingrodd och många av informanterna beskriver att de än idag får *hantera tanke- och beteendemönster* som de

tidigare haft. Det som nämnts stärker Ebaughs (1988) beskrivning av den psykiska och sociala påfrestning som en person kan utsättas för då hon eller han väljer att byta livsstil.

5.3.4 Den ekonomiska situationen

Ekonomiska konsekvenser är något som Stefan, Andreas, Filip samt Erik berättar om. De menar att de har försatt sig i ekonomisk skuld till följd av den kriminella bakgrunden. Andreas berättar att kriminaliteten har bidragit till skulder som gör att han idag inte kan skaffa abonnemang på en telefon. Filip säger att skulderna gör det svårt att få ett hyreskontrakt på en lägenhet.

Tankar om att man som kriminell tjänade betydligt mer pengar än vad de gör idag är något som Stefan och Filip berättar om. Pengarna är något som kan locka dem tillbaka till kriminaliteten, de menar att det är en tanke de får arbeta med för att inte återfalla. Det är ibland svårt att hitta motivationen till att arbeta för endast ett socialbidrag som ersättning, berättar Filip. Filip beskriver ett tillfälle då han hade betalat sina räkningar och inte hade så mycket pengar kvar till resten av månaden.

Då var det jävliga att tänka, skulle jag dra en liten resa ner till [namn på stad] och hämta ett kilo tjack så skulle jag kunna sälja det på två veckor så behöver jag inte bekymra mig för den här tusenlappen jag har kvar eller två tusen. Utan då gör jag 70 000 så kan jag portionera ut det på ett år och då har jag 5200 extra i månaden, det blir perfekt. Det är mycket sådana där tankar man får. Jag är van vid att köpa en ny bil om den går sönder. Smäller jag en bil så skaffar jag en ny bil samma dag eller samma natt. [...] har inte råd att köpa kläder inte råd att köpa någon cykel och inte råd att köpa någonting egentligen. Tillskillnad från hur man har levt innan, då det har gått att lösa alla problem. Fast då har man varit tvungen att vara kriminell.

(Filip)

Filip menar att han, som kriminell, hade det bra ekonomiskt ställt. Det gick alltid att köpa nytt då det gamla gick sönder. Var det så att pengarna inte fanns så löste han det genom att sälja droger eller saker han stulit.

Enligt Sanders (2007) studie är det vanligt att kvinnorna återgår till prostitution tills att de finner ett annat arbete, på grund av att de har det svårt ekonomiskt. Liknande mönster kan vi se i två av informanternas berättelser, att de tjänade betydligt mer som

kriminell och att det ibland kan vara den höga inkomsten som lockar tillbaka och som i många fall leder till återfall. Holzer (2003) skriver att det inte alltid är lätt för före detta kriminella att få arbete, dels på grund av arbetsgivarens föreställningar och attityder av före detta kriminella. Det kan även handla om att personen saknar de förutsättningar som krävs för arbetet. Det här tyder på att det kan ta tid innan en person som tidigare begått någon form av brott får ett arbete, att de inte prioriteras på arbetsmarknaden. Flera av informanterna har idag en sysselsättning på KRIS. De får ett socialbidrag för det arbete de utför där och det är för vissa informanter en inkomst som är betydligt lägre än inkomsten de hade när de sålde knark under sin tid som kriminella.

Till följd av sin livsstil som kriminell och missbrukare har flertalet informanter *försatt sig i skuld*, något som påverkar deras liv idag som icke kriminell. Några informanter berättar att de än idag *ställs inför tanken om att de skulle kunna ha en bättre ekonomisk situation* om de återgick till kriminalitet, en tanke som de ständigt får arbeta med för att inte återfalla.

5.3.5 Stöd som varit viktigt för våra informanter i deras livsstilsförändring

Samtliga informanter menar att de får ett bra stöd av medlemmarna på KRIS och att dessa personer har varit och är en viktig del på vägen till ett liv utan kriminalitet och missbruk. Andreas berättar att alla som befinner sig på KRIS behandlas lika och han upplever att det finns en öppenhet. Han beskriver att medlemmarna på KRIS blir som en ”familj”. Om Andreas känner sig oroad över något kan han ta upp det med personerna på KRIS. Oron kan handla om små och stora saker, exempelvis om han får punktering på sin cykel kan han få tankar om att lösa situationen genom att stjäla en ny. Andreas beskriver att han i vissa situationer lätt kommer in i ett gammalt tankemönster från sitt kriminella liv. Personerna på KRIS ger Andreas perspektiv på situationen, att han kan laga cykeln istället för att stjäla en, vilket gör att han riskerar mindre, exempelvis åka dit för stöld. Johanna beskriver att människorna på KRIS ger bra och enkel feedback, exempelvis då hon berättade om sin tveksamhet till att kunna göra någonting annat än att knarka. Till svar fick Johanna att det inte är enkelt för varken henne eller andra som försöker förändra sin livsstil. Det var ett svar som fick henne att förstå att även andra går igenom samma svårigheter på vägen till att bli fri från missbruk. KRIS har varit till stor hjälp för att Johanna ska hålla sig borta ifrån missbruk. Genom kontroller en gång i veckan har hon krav på sig att visa negativa prover, då hon annars inte är välkommen

till KRIS. Klara, Johanna, Mark och Erik berättar att det på KRIS finns personer som kan relatera till deras problem. Mark beskriver att de på KRIS förstår om han mår dåligt, har ångest och bara behöver sitta och stirra in i väggen en dag. Erik menar att personerna på KRIS tar hänsyn, på ett helt annat sätt än andra personer, om han inte är på bra humör och vill vara för sig själv.

Som stöd och hjälp i vägen ut ur kriminalitet berättar Stefan och Johanna att kontakten med NA (anonyma narkomaner) har varit av betydelse. Johanna berättar även att kontakten med socialen och samtalsterapi varit till stöd i upphörandeprocessen, även Sam menar att socialen har varit ett viktigt stöd då han haft ekonomiska svårigheter. Andreas beskriver att han under en tid haft kontakt med psykiatrin men inte lyckats slutat med sitt missbruk. Han tog därför kontakt med socialtjänsten för att få en plats på behandlingshem. Andreas menar att vägen till drogfrihet och nykterhet har varit långt ifrån spikrak. Efter tiden på behandlingshemmet har han haft tre återfall. Genom en vän kom Andreas i kontakt med KRIS och under samma period bytte han bostadsort och fick sedan en sysselsättning på KRIS i sin nya hemstad.

Föräldrar, morföräldrar, barn, pojkvän, syskon, nära vänner samt chefen på arbetsplatsen beskrivs som viktigt stöd för att kunna sluta med missbruk och kriminalitet. Stödet beskrivs i olika former av informanterna. Stefan beskriver att han har fått stöd ekonomiskt och känslomässigt av sina föräldrar. Stefan, Sam och Johanna menar att de har fått bo hos sin familj och fått hjälp på så sätt. Pappa, pojkvän och före detta chef har för Johanna varit de som har stöttat och varit betydelsefulla. Mark beskriver främst sin dotter och sina småsyskon som ett stort stöd. Mark beskriver vidare att gamla kompisar som inte har haft några missbruksproblem har även de varit ett stöd. Mark menar att det är viktigt att ha lite ”normala” och ”friska” människor i sin omgivning när man ska bygga sig ett nytt socialt nätverk. Stefan förklarar att han fått bra stöd av de vänner som är kvar i missbruk och kriminalitet genom att de har visat förståelse till hans val att sluta. Filip säger att de personer som han har förtroende för har varit viktiga och har enligt honom varit som en positiv kraft till att hålla sig borta ifrån kriminalitet och missbruk. Familjen anser att det är jättebra att Filip är drogfri men han betonar att arbetet för att bli och fortsätta vara drogfri och icke kriminell får han göra själv.

När processen till att byta livsstil har påbörjats är behovet av stöd och hjälp från omgivningen stort. Majoriteten av informanterna beskriver sin väg ut ur kriminalitet och missbruk som en relativt svår tid. Vi beskrev under rubriken *en lång process* Johannas tvivel på sin framtid. Enligt teorin om sociala band, exit-processen och även de livsstilsförändringarna som redogjorts för i tidigare forskning beskriver hur viktigt det är med omgivningens stöd för att personen som gör förändringen ska hitta en ny alternativ livsstil. *Exit-processens fjärde och avslutande fas*, som tidigare beskrivits, handlar om att personen känner sig allt mer trygg och stark i sin nya livsstil. Personen har i den här fasen skapat sig en stabilitet i form av nya umgängeskretsar och ny sysselsättning. Vi upplever att många av informanterna befinner sig i den fjärde fasen, att de har funnit någon slags stabilitet och trygghet i sin nya livsstil som icke kriminell och missbrukare.

Naser och La Vigne (2006) menar att *familjen är ett viktigt stöd* både ekonomiskt och känslomässigt. Även i Hedin & Månssons studie (1998) beskrivs stödets betydelse i upphörandeprocessen. De flesta av informanterna beskriver att de haft ett gott stöd från familj eller andra anhöriga. De som inte har beskrivit familjen som betydelsefull har istället beskrivit en vän som ett viktigt stöd i vägen ut ur kriminalitet.

I teorikapitlet beskrivs *kontrollteorin om sociala band*, att om det finns en styrka i de sociala banden kan det vara en förklaring till att en individ *inte* begår brott. Genom informanternas berättelser beskrivs vilka sociala band som varit av betydelse för dem. Vi kan dock inte se *hur* starka dessa band är. Genom medlemskapet i KRIS upplevs en *delaktighet*, något som är en typ av sociala band som Hirschi (2002) skriver om. Både genom det som informanterna berättat om och det som redovisats i tidigare forskning tyder på att *det sociala stödet är viktigt* då en förändring ska ske. Det är även viktigt för att personen ska hålla sig kvar i den nya livsstilen och inte återfalla.

5.3.6 Avslutningsvis

Att göra en livsstilsförändring genom att gå från att vara kriminell till icke kriminell är ingen enkel process, vilket vi fått en ökad förståelse om dels genom tidigare forskning dels genom informanternas berättelser. En person kan i livet göra många förändringar, att göra livsstilsförändringar är svårt men genom denna studie visar det sig att det faktiskt är möjligt.

6 Slutsatser och slutdiskussion

Syftet med uppsatsen var att studera vilka faktorer som före detta kriminella anser har haft betydelse för dem när de valt att lämna kriminaliteten. Vi ville undersöka hur vägen ut ur kriminalitet kan se ut samt vad som kan motivera personer till att sluta begå brottsliga handlingar. Nedan redovisas de slutsatser vi kommit fram till och här besvaras och diskuteras även studiens två frågeställningar.

1.Vad kan motivera till att sluta begå brottsliga handlingar, det vill säga hur beskriver våra informanter sin vilja och motivation till den förändring de genomfört?

Slutsatser: Studien visar att det finns olika motivationsfaktorer som gör att en person väljer att byta livsstil. Nedan har vi sorterat ut de motivationsfaktorer som framkommit genom informanternas berättelser om vad som har motiverat dem till att göra en livsstilsförändring.

- Tröttnande, funderade på om livet inte hade mer att erbjuda.
- Kriminaliteten blev slitsamt för kroppen, både psykiskt och fysiskt.
- Viljan om att bli ”normal” (att ej vara en del av en utesluten grupp i samhället).
- Slippa allt det negativa som kriminaliteten bidrog med.
- En vilja om att bli smartare.
- Familjen som motivationsfaktor.
- Bli förälder – viljan om att vara en god förebild.
- Ställdes inför ett ultimatum.

Diskussion: Något som tidigare i uppsatsen beskrivits är att vi anser att det finns ett gemensamt mönster i informanternas berättelser. Det gemensamma mönster syns redan då informanterna berättar om vart de funnit sin motivation till att vilja göra livsstilsförändringen. Flera av informanterna berättar om liknande motivationsfaktorer som har gjort att de slutat med kriminalitet och missbruk. Alla de motivationsfaktorer som informanterna berättar om menar vi är olika övergångar, livshändelser och livsbanor som påverkat våra informanter till att vilja göra en förändring. De händelser som informanterna har varit med om har vidare framkallat inre motivation i personerna själva men de har även fått yttre motivation genom den omgivning de befunnit sig i. I nästan alla livsstilsförändringar som görs finns en tanke med att han eller hon som gör

förändringen ska få det bättre på olika sätt, något som vi menar visar sig i informanternas berättelser men även de studier som gjorts om livsstilsförändringar som vi har redovisat i tidigare forskning.

Den fjärde punkten som vi benämner ”slippa allt det negativa som kriminaliteten bidrog med” förklarar att mycket av det som informanterna varit med om under sin tid som kriminell och missbrukare är något som slet på dem både psykiskt och fysiskt. Vissa informanter anser vi har funnit motivation just för att förbättra tillvaron för sig själv men andra har även gjort det för att informantens familj ska få det bättre. I studien framkommer att motivationen till att vilja förändra sin livsstil till stor del har uppstått tack vare de sociala band en person har. Det är mycket som kan gå förlorat genom att fortsätta vara kriminell och missbruka, det är något som speglar sig i informanternas berättelser. Förlust av vänner, hälsan försämras, känslan av att inte komma någonstans i livet och att ens barn kan bli omhändertaget är några exempel som har framkommit genom intervjuerna. Det negativa med att vara kriminell och missbruka visar sig i studien väga mer än det positiva och det är något som skapat inre och yttre motivation till att vilja och genomföra livsstilsförändringen.

2.Hur kan vägen ut ur kriminalitet se ut, det vill säga hur beskriver våra informanter sin väg ut ur kriminalitet?

Slutsatser: Vi vill genom den här studien hävda att vägen ut ur kriminalitet är en *lång och omfattande process*, dels genom flera försök att hitta alternativ till en ny livsstil dels genom att bearbetningen är väldigt tidskrävande. Bearbetningen kan pågå under en lång tid, även efter att livsstilsförändringen är gjord. Studien visar att beslutet om att sluta har skett genom en *gradvis planering*.

Inledningsvis i uppsatsen beskrevs att en livsstilsförändring kan vara dels tvingande dels frivillig. Utifrån studien hävdar vi att informanterna har gett uttryck för både och. Några har på egen hand tagit initiativet till en förändring medan andra har mer eller mindre blivit tvingade till att ändra livsstil. En av informanterna hade exempelvis blivit bostadslös om en förändring inte hade skett.

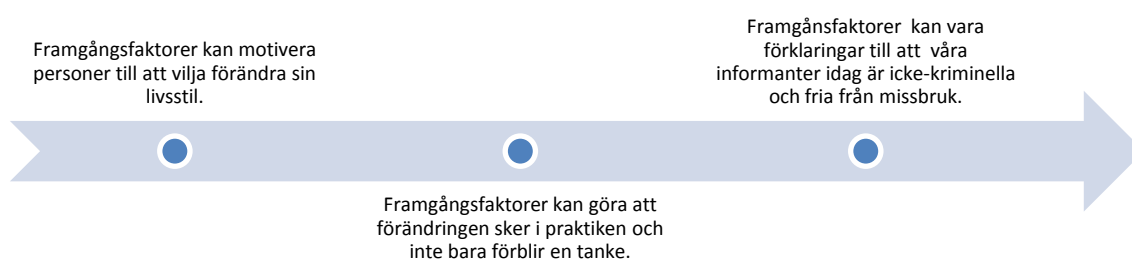
Studien visar att det i vägen ut ur kriminalitet är *viktigt att ha ett socialt stöd* från omgivningen. Socialt stöd kan enligt oss vara en framgångsfaktor till att de personer som vill förändra sin livsstil verkligen genomför förändringen och sedan bibehåller den nya livsstilen. Studien visar på att en annan viktig framgångsfaktor för att inte återfalla är att *kapa banden* med de personer som är kvar i missbruk och kriminalitet. För att kunna byta livsstil och hålla kvar vid den nya visar vår studie att det är viktigt att *bearbeta sitt förflutna*.

Genom studien har vi fått en uppfattning om att livsstilen som före detta kriminell kan bidra till *ekonomiska svårigheter*, som att försätta sig i skuld, något som kan skapa komplikationer senare i livet. Genom studien framgår att det är viktigt att ha en *stark vilja* för att en livsstilsförändring ska bli genomförbar. Vi vill utifrån studien hävda att det oftast handlar om en kombination. Bara för att en person har svårt att hitta boende betyder inte det per automatik att personen återfaller i kriminalitet och missbruk. Finns en stark vilja kan en förändring ändå bli möjlig, självklart underlättar det och risken för återfall kan minska om en person har sysselsättning och boende men det är inte avgörande.

Slutdiskussion: Vi, uppsatsförfattare, menar att uppsatsen har bidragit till en bra inblick i hur vägen ut ur kriminalitet kan se ut samt vad som kan motivera en person till att göra en förändring. Trots begränsad tid till att genomföra uppsatsen och att så få personer har intervjuats menar vi ändå att vi genom informanternas berättelser kan se att det finns ett liknande mönster då informanterna har gjort en livsstilsförändring. Både gällande vad som kan motivera men även hur vägen ut ur kriminalitet kan se ut. Alla informanter berättar om att medlemmarna på KRIS har varit mycket viktiga och betydelsefulla i deras väg ut ur kriminalitet. Vi är medvetna om att resultatet på studien hade sett annorlunda ut och vi hade fått andra svar om vilka faktorer som haft betydelse om vi intervjuat före detta kriminella som *inte* haft koppling till KRIS. Att vi har intervjuat personer som är aktiva på KRIS har inneburit att vårt urval till viss del blivit snedfördelat. Vi har riktat oss till en viss grupp människor med en viss bakgrund och det har i sin tur format de svar vi fått och på så sätt även resultatet.

Innan studien hade vi en föreställning om att livsstilsförändringar är svårt men i och med studien har vi förstått att det är ännu svårare än vi anade. Vi menar att det hos vissa

människor, till viss del även oss själva, finns en frustration och en inställning om att en förändring inte borde vara så svår att genomföra, det är väl bara att sluta. Vi vill genom studien hävda att det är mycket som ska stämma för att en förändring ska bli genomförbar och att det finns personer som lyckas är imponerande. Självklart finns inte en garanti att förändringen är bestående för all framtid, det menar även informanterna själva att de inte kan garantera. Dock har flertalet av informanterna varit ifrån kriminalitet och missbruk under så pass lång tid, att vi menar att de har gjort en livsstilsförändring. Avslutningsvis vill vi, genom en bild, illustrera vår tolkning av vilken funktion framgångsfaktorer kan ha i vägen ut ur kriminalitet.

: Bilden är konstruerad av oss uppsatsförfattare.

Förslag till vidare forskning

Forskningsproblemet vi lyfte fram i problemformuleringen var att vi ansåg att forskning om de som lyckas göra en livsstilsförändring är begränsad. Det finns människor som genomför en livsstilsförändring men många av dessa människor glöms bort och istället fokuseras det på anledningar till att någon blir kriminell och att så många återfaller. Vi anser att mer forskning bör belysa dem som genomför en livsstilsförändring och hur det kan se ut.

Frågor som vuxit fram under studiens gång är hur andra livsstilsförändringar kan se ut, något som hade varit intressant att undersöka. Ett annat intressant perspektiv för vidare forskning hade kunnat vara att studera skillnader mellan män och kvinnor som gör livsstilsförändringar, det vill säga även inrikta sig på genusaspekten. Det är en fråga som har vuxit sig starkare hos oss under tiden vi har skrivit uppsatsen. Genom att läsa och ta del av studien hoppas vi att det kan skapa ett ökat intresse för att andra ska vilja forska vidare om dem som lyckats göra en livsstilsförändring.

Det är viktigt att forskning rörande livsstilsförändringar görs. Personer som arbetar med människor bör, menar vi, få en ökad förståelse om hur det är att göra en livsstilsförändring. Inom socialt arbete kan personal arbeta med att ge olika former av råd och stöd till personer, exempelvis till personer som är aktiva i kriminalitet och missbruk. Vi hoppas att den här uppsatsen kan inspirera dels personal som arbetar med förändringsarbete men även klienter som funderar på att göra en livsstilsförändring. Även om det är en tuff väg så finns det personer som lyckas, det är inte omöjligt. Vi hoppas att den här studien har bidragit till en ökad förståelse för hur vägen ut ur kriminalitet kan se ut och vad som kan motivera till att förändras, kanske kan det leda till att fler finner sin motivation.

Referenser

Ahlberg, Karin (2004), Att skapa och transkribera en berättelse – en del av tolkningen. I Skott, Carola (red.), *Berättelsens praktik och teori- narrativ forskning i ett hermeneutiskt perspektiv*, s. 73-83. Lund: Studentlitteratur.

Chylicki, Pawel (1992), *Att upphöra med brott – vägar ut ur den kriminella karriären*. Lund: Studentlitteratur.

Dobronravoff Liedgren, Pernilla (2009), Att lämna en värld- om utgångsprocessen från Jehovas vittnen [Elektronisk resurs]. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 3-4, s. 390-412. Hämtat 27 februari 2013.

Ebaugh, Helene (1988), *Becoming an ex: The process of role exit*. Chicago: Chicago University Press.

Eriksson, Lars Torsten & Wiedersheim-Paul, Finn (2006), *Att utreda, forska och rapportera*. Malmö: Liber.

Goffman, Erving (1983[1973]), *Totala institutioner: fyra essäer om anstaltslivets sociala villkor*. 1. Upplaga. 2. Tr. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Granovetter, Mark S (2011), The strength of weak ties [Elektronisk resurs]. *Chicago Journals*, No. 6, Vol. 78, s. 1360-1380. Hämtat 22 maj 2013.

Hedin, Ulla-Carin & Månsson, Sven-Axel (1998), *Vägen ut! – Om kvinnors uppbrott ur prostitutionen*. Stockholm: Elanders Gotab.

Hein, Helle Hedegaard (2009), *Motivation: motivationsteori og praktik anvendelse*. Utgåva 1, upplaga 1. Köpenhamn: Hans Reitzel.

Hirschi, Travis (2002), *Causes of Delinquency*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.

Holzer, Harry J., Raphael, Steven & Stoll, Michael A. (2003), Employment Barriers Facing Ex-Offenders, Employment Dimensions of reentry [Elektronisk resurs]: *Understanding the Nexus between Prisoners Reentry and Work*, 19-20 maj 2003, s. 1-23. Hämtat 27 februari 2013.

Hutchinson, Elizabeth D. (red.) (2011), *Dimensions of human behavior: the changing life course*. Upplaga 4. Los Angeles, Calif: Sage Publications Inc.

Kris, *Info* (www). Hämtat från Kris, <http://kris.a.se/info/>. Hämtat 4 mars 2013. Information om Kris.

Naser PhD, Rebecca L. & La Vigne PhD, Nancy G. (2006), Family support in the prisoner reentry process [Elektronisk resurs], *Journal of Offenders Rehabilitation*, 43:1, 93-106. Hämtat 11 mars 2013.

Nilsson, Anders (2002), *Fånge i marginalen – uppväxtvillkor, levnadsförhållanden och återfall i brott bland fångar*. Stockholm: Stockholms universitet.

Pyrooz, David C. & Decker, Scott H (2011), Motives and methods for leaving the gang: Understanding the process of gang desistance [Elektronisk resurs]: *Journal of Criminal Justice*, nr: 39 2011, s. 417-425. Hämtat 11 mars 2013.

Ring, Jonas & Westfelt, Lars (2012), Återfall i brott: mönster och risken för återfall bland lagförda personer. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ). Tillgänglig på Internet:
http://www.bra.se/download/18.22a7170813a0d141d2180005771/2012_15_Aterfall_brott.pdf. Hämtat 11 mars 2013.

Sanders, Teela (2007), Becoming an Ex-Sex Worker [Elektronisk resurs]: *Making Transitions Out of a Deviant Career, Feminist Criminology*, 2:74 2007, s. 74-95. Hämtat 5 april 2013.

Schellen, Marieke van., Apel, Robert & Nieuwbeerta, Paul (2012), "Because you're mine, I walk the line"? Marriage, spousal criminality, and criminal offending over the

life course [Elektronisk resurs]: *J Quant Criminal*, nr 28 2012, s. 701-723. Hämtat 15 april 2013.

Svenska Akademiens ordbok (1938), *Kriminell* (www). Hämtat från svenska akademiens ordlista <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>, uppdaterad 31 augusti 2010. Hämtat 13 maj 2013.

Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer – inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Elanders Gotab. Tillgänglig på Internet:

<http://www.google.se/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CDAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.codex.vr.se%2Ftexts%2FH5FR.pdf&ei=THJuUY7OKYmN4gTctoHwAg&usg=AFQjCNHszX-xGXwKGEQ9Y7L5XdUcsNxM1g&bvm=bv.45368065,d.bGE>. Hämtat 15 april 2013.

Bilaga B, Informationsblad till informanter

Hej!

Vi är två tjejer vid namn Anna Bjursell och Caroline Blixte som studerar sjätte terminen på socionomprogrammet i Kalmar. Vi ska nu skriva en C-uppsats och skulle behöva Er hjälp!

Vi tänker skriva om *vägen ut ur kriminalitet*. Vi vill undersöka hur vägen ut ur kriminalitet kan se ut. Vi ser helst att personen vi ska intervjua har levt ett liv utan droger och kriminalitet under en längre tid.

Att delta i vår studie är helt frivilligt och Ni som medverkar kan när som helst välja att hoppa av om det inte känns "rätt". Vi kommer att skydda Er informanter genom att vi inte kommer att avslöja eller dela Era personuppgifter med andra, vi kommer använda oss av fingerade namn och Era uppgifter kommer inte användas till något annat ändamål än den aktuella studien.

Ni informanter bestämmer var intervjuerna skall hållas. Vi kommer gärna till Er på KRIS om det passar Er bäst att vara där eller om ni har förslag på annan plats. Vi ser dock gärna att platsen där intervjun ska genomföras är avskild och att det inte finns ljud som stör. Vi har 60 minuter avsatt tid per intervju, skulle det inte behövas så lång tid så avslutar vi tidigare. Intervjuerna genomförs enskilt och vi som genomför studien kommer båda att medverka under intervjun.

Tidspannet till att genomföra uppsatsen är begränsat, därför är en önskan från vår sida att intervjuerna hålls mellan den 17-19 april eller mellan den 22-24 april.

Den färdiga uppsatsen kommer att finnas tillgänglig på www.uppsatser.se

Hoppas Ni kan tänka Er att delta i vår studie! Tveka inte på att mejla oss om Ni undrar något!

Bästa hälsningar

Anna Bjursell ab222ex@student.lnu.se & Caroline Blixte cb222ch@student.lnu.se

Bilaga C, Intervjuguide

På följande sett har vi lagt upp vår intervju:

INLEDNING

- Vi berättar kort om oss själva och vilka vi är
- Vi berättar vad som är vårt syfte med studien
- Vi berättar att vi avsatt 60 minuter för intervjun (men att tiden kan variera och att det inte gör något om intervjun skulle bli något kortare än 60 minuter)
- Vi berättar att vi som en säkerhet för oss gärna spelar in intervjun på band för att i efterhand kunna gå tillbaka och lyssna på det som sagts
- Vi berättar att det är frivilligt att delta i vår studie och det går bra att ”hoppa av” om det inte känns bra
- Vi berättar om de forskningsetiska principerna som gäller i vår studie, det vill säga informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet
- Vi lämnar våra mejladresser och berättar att det går utmärkt att mejla oss om frågor och funderingar uppkommer efter intervjun

Temat för intervjun: Hur beskriver du din väg ut ur kriminalitet

- Vad var det som fick dig att börja tänka på att sluta med kriminalitet?

- Hur länge funderade du på att tag steget ut ur kriminalitet? Var det under en längre tid (att beslutet fick mogna) eller var det något särskild händelse som gjorde att du kom till insikt att ta steget ut ur kriminalitet? (Tiden från att du började fundera på att sluta till att du gjorde det i praktiken. Hur såg den processen ut?)
- Efter att du tagit beslut om att sluta, hur gick du tillväga?
- Vad var din strävan med att sluta?
- Hur har dina sociala band sett ut under utträdesprocessen? Det vill säga vilka personer har varit till stöd för dig i din process till ett liv utan kriminalitet?
- Under tiden du gjorde en livsstilsförändring vilka *svårigheter* stötte du på? (Förlust av vänner, rädsla för återfall, skuld/hot på grund av det du gjort när du var kriminell)

Vad har motiverat våra informanter till att sluta begå brottsliga handlingar

- Vad menar du kan ha påverkat dig till att ta steget ut ur kriminalitet? (Var hittade du din motivation till att sluta? Specifik händelse, familj, vänner, tröttnade?)
- Har du i samband med din kriminalitet varit i kontakt med Kriminalvården? Hur har denna kontakt sett ut?

Hur upplever våra informanter att det är att leva med ett kriminellt förflutet

- Vilka svårigheter stöter du på idag som kommer till följd av din kriminella bakgrund? (svårigheter att få arbete)
- Hur såg du på framtiden då du bestämde dig för att göra rollbytet och hur ser du på din framtid idag?

AVSLUTNING

- Är det något du vill tillägga?

Om inte tackar vi för att vi fått genomföra denna intervju med dig. Det har varit mycket spännande att få ta del av din väg ut ur kriminalitet och vad som påverkar dig för att göra en livsstilsförändring.

Om vi behöver komplettera den här intervjun, är det i så fall okej om vi kontaktar dig igen?

Är det så att du har tankar och funderingar kring studien eller intervjun, tveka inte att höra av dig till oss så berättar vi mer!

Bilaga D, Samtycke

Hej!

Tack för att Du väljer att ställa upp som informant, vilket gör det möjligt för oss att genomföra den här studien.

Att delta i vår studie är helt frivilligt och Du som medverkar kan när som helst välja att hoppa av om det inte känns "rätt". Vi kommer att skydda Er informanter genom att vi inte kommer att avslöja eller dela Era personuppgifter med andra, vi kommer använda oss av fingerade namn och Era uppgifter kommer inte användas till något annat ändamål än den aktuella studien.

Vi har 60 minuter avsatt tid per intervju, skulle det inte behövas så lång tid så avslutar vi tidigare.

Den färdiga uppsatsen kommer att finnas tillgänglig på www.uppsatser.se

Om Ni har tankar eller funderingar efter intervjun har ägt rum, tveka då inte på att mejla oss!

Bästa hälsningar

Anna Bjursell ab222ex@student.lnu.se & Caroline Blixte cb222ch@student.lnu.se

Jag samtycker till intervju och har tagit del av informationen,

Namn:Datum: